

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики

**РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ
СНЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ**

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

студент 2 курсу 612 групи
спеціальності 106 «Географія»
ОП «Регіональний розвиток
і просторове планування»
Семотюк Ярослав Ярославович

Керівник:

д.геогр.н., професор Костащук Іван Іванович

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №___

від «___» _____ 2023 р.

Зав. кафедри _____ д.геогр.н., професор Костащук І.І.

Чернівці – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	5
1.1. Методологічні основи дослідження системи освіти	5
1.2. Аналіз попередніх досліджень системи освіти вітчизняними науковцями.....	8
1.3. Понятійно-термінологічний апарат дослідження.....	11
1.4. Системний підхід у дослідженні освітньої сфери	21
1.5. Система освіти як об'єкт суспільно-географічного дослідження...	23
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ОСВІТИ СНЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ.....	44
2.1. Просторово-часова та функціональної структура регіональної системи освіти та кадрове забезпечення освіти Снятинської міської громади	44
2.2. Просторова та функціональна структура дошкільної освіти	47
2.3. Просторово-часова та функціональна структура загальної середньої освіти	49
2.4 Просторова і функціональна структура позашкільної та професійно-технічної освіти Снятинської міської громади	52
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ СНЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ	57
ВИСНОВКИ	63
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. На початку XXI століття людство реально вступило в історично новий етап свого розвитку, який значна частина дослідників іменує інформаційним суспільством (information society). Прискорення процесів інтеграції та глобалізації сприяє швидкому руху частини високорозвинених країн до побудови такого суспільства, де головними пріоритетами і чинниками розвитку соціуму є інформація та знання. В реаліях сьогодення головна ставка робиться не на сировинні ресурси, а на створення та продукування знань. У цих глобальних процесах вирішальну роль відіграє система освіти, проблеми якої з часом набувають все більшої актуальності, бо саме вона є фундаментом майбутнього інформаційного суспільства, в якому головним джерелом розвитку, основною рушійною силою прогресивних перетворень стають нові знання.

Україна не може залишатись осторонь цих глобальних, швидко наростаючих процесів. Особливо це стосується змін, які відбуваються у європейському та світовому освітньому просторі, а розбудова ефективної системи освіти є одним з головних пріоритетів будь-якої держави, в тому числі й України.

Запропонована робота присвячена аналізу просторової-часової та функціональної структури системи освіти Снятинської міської громади.

Мета і завдання роботи. Метою даної роботи є суспільно-географічний аналіз особливостей просторово-часової і функціональної структури системи освіти Снятинської міської громади.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні **завдання**:

- розглянути теоретико-методичні основи суспільно-географічного дослідження системи освіти ;
- визначити та обґрунтувати дію чинників, що впливають на формування та функціонування системи освіти Снятинської міської громади;
- провести аналіз сучасного стану системи освіти Снятинської міської громади та особливостей її функціонування в сучасних умовах;

- виявити головні проблеми розвитку системи освіти Снятинської міської громади;
- дати суспільно-географічне обґрунтування шляхів вдосконалення та оптимізації регіональної системи освіти Снятинської міської громади.

Об'єкт дослідження – система освіти Снятинської міської громади.

Предмет дослідження – суспільно-географічні чинники, просторово-часові особливості та функціональна структура системи освіти Снятинської міської громади.

Методи дослідження. В роботі застосовувалися *загальнонаукові методи*: порівняння, узагальнення, аналіз і синтез, спостереження, та *конкретно-наукові методи*: математико-статистичний, картографічний, В роботі використано комп'ютерні методи обробки й візуалізації результатів дослідження за допомогою програмних пакетів Microsoft Office, MapInfo, тощо.

Теоретичною базою кваліфікаційної роботи слугували праці вітчизняних та зарубіжних економіко-географів, економістів та соціологів: В. П. Андрющенка, М. М. Баранського, А. П. Голікова, Н. А. Казакової, С. О. Ковальова Ф. Г. Кумбса, В. І. Кушереця, О. І. Навроцького, Я. Б. Олійника, А. М. Паламарчука, М. М. Паламарчука, М. Д. Пістуна, А. В. Степаненка, В. В. Стецького, О. Г. Топчієва, О. І. Шаблія, О. А. Шуби, В. М. Юрківського та інших.

Інформаційна база дослідження була сформована на матеріалах Державного комітету статистики, Головного управління статистики Івано-Франківської обласної державної адміністрації, управління Снятинської міської громади, численних літературних джерелах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ

ОСВІТИ

1.1. Методологічні основи дослідження системи освіти

Процеси демократизації та гуманізації українського суспільства, які розпочалися в 1991 році, після отримання Україною незалежності, сприяють побудові суверенної, соціально-правової держави, в якій людина визнається найвищою соціальною цінністю. Це положення, задеклароване у статті 3 Конституції України [26], потребує побудови такого суспільства, яке здатне забезпечити творчий розвиток окремого індивіда, що, в цілому, буде сприяти економічному зростанню держави, соціальному, інтелектуальному та духовному піднесенню української нації.

Суспільство такого типу розбудовують країни, які перейшли у постіндустріальну стадію розвитку. В них найбільша частка зайнятого в суспільному виробництві населення та висока частка у показниках ВВП припадає на галузі соціальної сфери. Прагнення високорозвинених країн побудувати інформаційне суспільство, яке є наступним етапом розвитку постіндустріальної цивілізації, спонукає їх приділяти значну увагу розвитку інтелектуальних галузей соціальної сфери – освіті та науці, які сьогодні стали ключовою ланкою й найефективнішим ресурсом розвитку суспільства. Безсумнівно, освіта впливає на всі без виключення рівні організації макросоціальної системи: суспільство, державу, окремі інститути особистості – на всі її структурні елементи. Жоден державний або соціальний інститут не може ефективно функціонувати без кваліфікованих кадрів та інновацій. Тому суспільство, яке не піклується про розвиток свого інтелектуального потенціалу, приречене на деградацію. Таким чином, СО виступає важливим ресурсом подальшого розвитку будь-якого суспільства, в тому числі й інформаційного, до якого прагне й українська держава.

У роботах теоретиків і практиків освіти, а також численних виданнях міжнародних організацій роль СО у сучасному суспільстві зводиться до наступного:

- СО виступає ключовим розвитку інформаційної моделі суспільства;
- ефективна СО, побудована на основі сучасних технологічних інновацій прямо та опосередковано позитивно впливає на соціально-економічні, демографічні та господарські показники будь-якої країни, незалежно від рівня її розвитку;
- соціальний ефект від капіталовкладень в СО зростає, що, зокрема, нарощує рівень суспільної продуктивності праці;
- зростання інтелектуальної праці свідчить про підвищення ролі СО як для окремої особистості, так і для держави в цілому;
- окрім цього, в умовах загострення глобальної нестабільності і глобальної конкуренції, освіта виступає важливим елементом національної безпеки держави;
- скорочення термінів амортизації знань виводять СО на відносно новий рівень її функціонування, відомий як «навчання протягом життя»;
- за допомогою СО відбувається поширення та передача від покоління до покоління знань, інформації, духовних та інтелектуальних надбань, накопичених людством;

Крім того, СО виступає у якості головного механізму соціокультурної спадкоємності розвитку суспільства, відтворення і розвитку суспільного інтелекту, фундаменту збереження історичної і національної самоідентифікації народу тощо. Вона є родовою потребою особистості, а в умовах розбудови інформаційного суспільства – безумовною формою життя кожної людини. Таким чином, СО представляє цінність державну, суспільну і особисту. У Законі України «Про освіту» освіта визначається як «...основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави» [33, с. 4].

Схематично всі функції СО у сучасному суспільстві можна поділити на наступні групи (рис. 1.1.):

- соціально-економічні (пов'язані з формуванням та розвитком науково-технічного, інтелектуального та кадрового потенціалу суспільства);
- інституціональні (пов'язані з забезпеченням національної безпеки суспільства та його стійким розвитком);
- духовно-культурні (пов'язані з формуванням культури і духовності окремої особистості та всього суспільства);
- освітні (пов'язані з ретрансляцією знань та суспільно-корисних компетентностей).

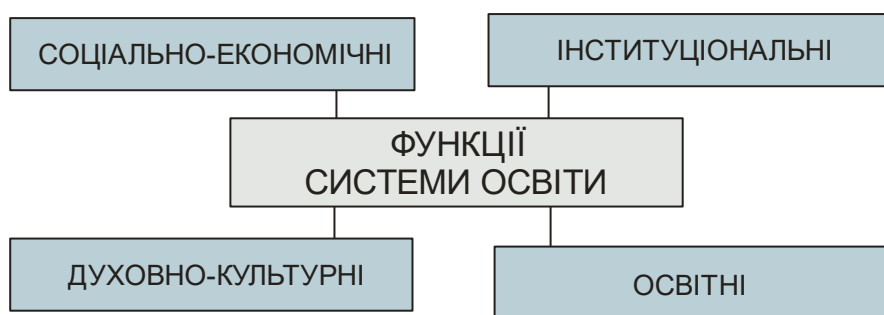

Рис. 1.1. Функції системи освіти у сучасному суспільстві

Зростання ролі освіти в сучасних умовах визначається й іншими чинниками, які виходять за рамки внутрішніх (національних) оцінок.

СО завжди вважалась частиною соціальної сфери. Але за роки незалежності, коли господарський комплекс нашої держави трансформувався від командної економіки до ринкової, відбулися суттєві зміни в її компонентному складі.

Проблеми соціальної інфраструктури стали вивчатися вітчизняними науковцями у середині минулого сторіччя. Зокрема, у другій половині 60-х років XX століття у наукових виданнях з'являються статті В. В. Покшишевського [36], С. О. Ковальова [24] та інших авторів, в яких підіймаються питання про необхідність географічного вивчення «сфери обслуговування» (сьогодні значна частина дослідників вважає це поняття

синонімом дефініції «інфраструктура») поряд з галузями матеріального виробництва.

Суттєвий внесок у розробку теоретичних питань соціально-географічних та економічних аспектів функціонування інфраструктури зробили такі науковці як М. А. Абрамов [1], Е. Б. Алаєв [2,3], О. І. Алексєєв [4], С. Г. Важенін [7], Е.К. Васерманіс [8], М. Ф. Голіков [12,13], А. П. Голіков [14,15], М. П. Комаров [25], І. М. Маєргойз [27], Л. А. Меркушева [31], О. Г. Топчієв [41-42], Ж. Т. Тощенко [43], Б. С. Хорєв [45], О. І. Шаблій [46], В.М.Юрківський [48], С. О. Юрченко [49,50], А. Г. Ягодка[51] та інші. західних наукових школах розглядалися раніше за вітчизняних науковців.

Цікавими з точки зору ролі і значення СО у суспільстві, на нашу думку, є регіональні дослідження групи експертів Західної Європи, які за функціональним критерієм поділяють інфраструктуру на виробничу, соціальну та загальноосвітню. До загальноосвітньої інфраструктури вони відносять комплекс засобів та споруд, які визначені для забезпечення загальноосвітньої і професійної підготовки населення .

1.2. Аналіз попередніх досліджень системи освіти вітчизняними науковцями

На сучасному етапі розвитку соціуму, коли традиційні природні ресурси та джерела близькі до вичерпання, поступальний розвиток суспільства все більше забезпечується за рахунок інформації та знань. Головним носієм і генератором цих ресурсів виступає людина, яка повинна мати відповідний рівень загальноосвітньої, спеціальної і наукової підготовки.

З розвитком техніки та технологій, збільшенням наукоємності всіх сфер людської діяльності постійно зростають вимоги не тільки до загальної професійної підготовки і майстерності населення, а й до інших, не менш важливих, компетентностей особистості, як фахових, так і загальнолюдських.

Не випадково В. І. Вернадський зазначав, що саме той народ «...який зуміє по можливості повно, по можливості швидко, по можливості досконально

оволодіти новим знанням, що відкривається у людському житті, досконально розвинути і застосувати його до свого життя – отримає ту міць, досягнення якої і напрямок якої на загальне благо є основним завданням будь-якої розумної державної політики...» [9, с. 190].

У сучасних наукових доробках СО виступає об'єктом дослідження не тільки суспільної географії, а й економіки, соціології, філософії, історії, права, державного управління, педагогіки, психології тощо. Предметні ж області перелічених вище наук суттєво відрізняються, тому досліджуються різні аспекти розвитку СО. У суспільній географії загальним предметом дослідження виступає геопросторова (територіальна) організація суспільства або його окремих частин. Отже, при суспільно-географічному дослідженні СО головна увага звертається на її просторову організацію, галузеву структуру та міжгалузеві і внутрішньогалузеві зв'язки.

СО, як суспільний феномен, у гносеологічному відношенні переживає період з'ясування різних аспектів функціонування на основі вже сформованих областей наукового знання [10]. Цілком логічним є розвиток окремих галузевих напрямків аналізу СО (за виключенням педагогічної науки, у якій освітній процес посідає особливе місце) у загальноприйнятій системі вже сформованих наук (рис. 1.2.). Наприклад, у межах філософії логічним виглядає розвиток такої галузі наукового пізнання як філософія освіти; у межах історії – історія освіти; у межах психології – психологія освіти; у межах соціології – соціологія освіти; у межах економіки – економіка освіти; у межах права – правові аспекти освіти; у межах державного управління – проблеми організації та управління освітою тощо. У рамках географії також можливе формування окремої галузі наукового пізнання – географії освіти, особливо в умовах зростання ролі та значення СО при переході до інформаційного суспільства. Деякі із зазначених вище напрямків, що орієнтуються на аналіз СО як специфічного суспільного явища, можуть претендувати на перетворення в специфічні сфери наукового знання. До кола таких, на нашу думку, можуть бути віднесені економіка, соціологія, філософія та історія освіти.

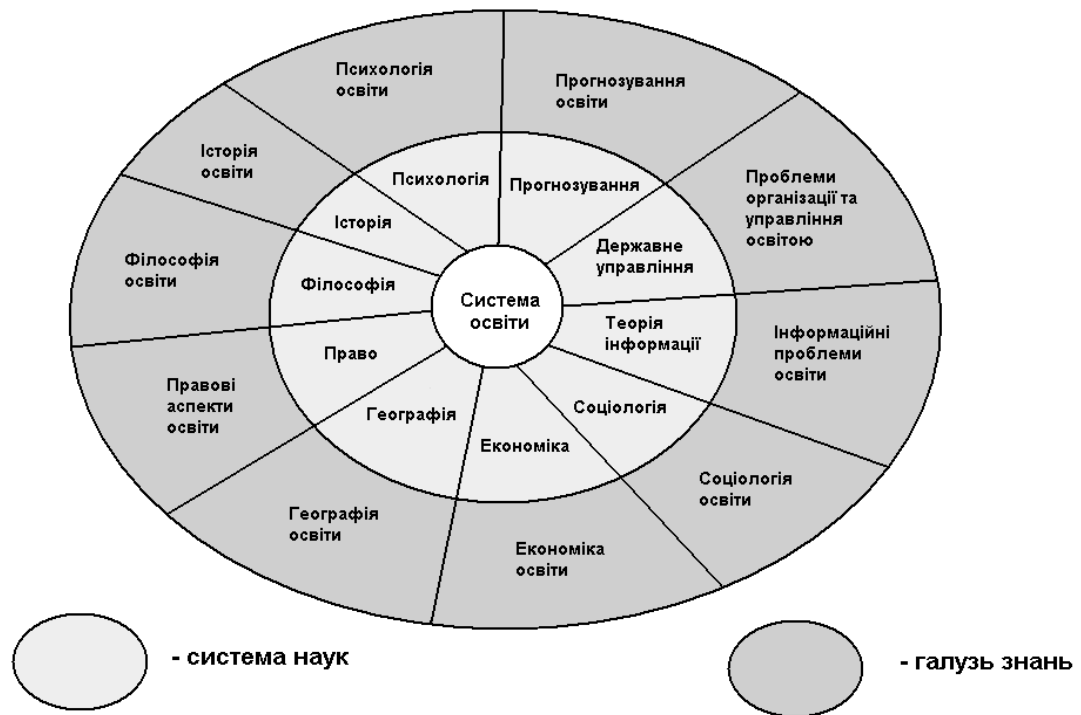

Рис. 1.2. Галузеві напрямки наукового дослідження системи освіти[10].

Ми також вважаємо, що в найближчій перспективі можливе виділення географії освіти у самостійну галузь суспільної географії. Її предметом дослідження виступатимуть просторово-часові та функціонально-територіальні відношення, компонентна та функціональна структура СО. Це активізує послідовні, систематичні суспільно-географічні дослідження СО, як на національному, так і на регіональному рівні.

Аналіз попередніх досліджень підтверджує важливість подальших фундаментальних наукових досліджень СО. Особливої актуальності вони набувають на сучасному етапі розвитку соціуму, коли більшість високорозвинених країн світу розбудовує «суспільство знань». Для ефективної організації СО в Україні потрібні подальші змістовні, систематичні дослідження цієї галузі інфраструктури.

Формування галузевого напрямку дослідження СО у межах географічної науки, який безпосередньо вивчатиме суспільно-географічні процеси цієї сфери діяльності суспільства, на наше переконання, буде сприяти розбудові ефективної моделі освітнього простору в Україні.

1.3. Понятійно-термінологічний апарат дослідження

У науковій літературі можна зустріти різні визначення поняття «система освіти». Оскільки СО виступає об'єктом наукового дослідження різних наук, то для більш об'єктивного аналізу термінологічного апарату доцільно проаналізувати міжпредметні зв'язки цих наук.

Термін «освіта» запропонував один із основоположників теорії навчання Іоганн Генріх Песталоцці ще у 1780 році [5, с. 9]. З другої половини XIX ст. поняття освіта вживалось практично тільки у педагогіці і розглядалось як результат педагогічного впливу на формування особистості. Економічна функція освіти ще не виявлялась, бо у господарстві переважала проста фізична праця.

З початком науково-технічної революції, у середині XX ст. відбувається суттєве зростання вимог до рівня освіти населення, його кваліфікації та духовно-культурного рівня. Відповідно зростає інтерес до СО, яка забезпечує подальший соціальний прогрес суспільства. Науковці починають досліджувати не тільки педагогічну та культурологічну функції освіти, а і її вплив на розвиток господарства.

Початок дослідженням економічної результативності освіти був покладений в 30-х роках С. Струмиліним [40]. Надалі ці питання отримали подальший розвиток у працях В. Марцинкевича [28], В. Жаміна [19], В. Щетиніна [47] та інших науковців. У 60-х роках XX століття у США виникає концепція «людського капіталу». Її засновники Т. Шульц і Г. Беккер [6] обґрунтували інвестиційну природу витрат на освіту і професійну підготовку працівників, розробили методику проведення аналізу витрат і віддачі освіти як сфери інвестування.

Поняття «*освіта*» має широкий зміст і об'єднує кілька значень. Зокрема, її можна розглядати як процес навчання, який виступає предметом дослідження педагогіки. З цієї точки зору освіта – це цілеспрямований процес, що представляє собою єдність навчання, виховання, розвитку та саморозвитку

особистості, створення умов для повноцінної реалізації внутрішнього потенціалу індивіда і його становлення як інтегрованого члена суспільства.

Освіта також виступає важливим соціокультурним феноменом. З цих позицій вона визначається як рівень загальної культури і освіченості підростаючого покоління, засвоєння духовного, матеріального й інтелектуального потенціалу, який був накопичений людською цивілізацією в процесі еволюційного розвитку і який націлений на подальший суспільний прогрес.

Каленюк І. С. [23, с. 6] вбачає зміст освіти у наступних аспектах:

- 1) освіта як результат суспільно значущих знань;
- 2) освіта як процес передавання знань та інформації, втілення навичок та вмінь, тобто як навчальний процес;
- 3) освіта як організаційно-економічна система, тобто як галузь соціально-економічної діяльності.

Гершунський Б. С. [11, с. 42] виділяє чотири аспекти змістовного трактування поняття «освіта»:

- освіта як цінність;
- освіта як система;
- освіта як процес;
- освіта як результат .

Зазначені вище визначення відображають тільки можливість і необхідність акцентування уваги на тих чи інших аспектах функціонування освіти.

Під терміном «освіта» розуміють «...спеціальну сферу соціального життя, унікальну систему, своєрідний соціокультурний феномен, який сприяє нагромадженню знань, умінь і навичок, інтелектуальному розвитку людини» [18, с. 615].

Таким чином, освіта виступає загальним поняттям, яке одночасно означає і педагогічний процес, і важливе соціальне явище без якого

неможливий подальший соціальний прогрес, і велику суспільну систему, яка забезпечує загально-цивілізаційний рух людства.

За характером знань розрізняють загальну та спеціальну освіту, а за рівнем знань – дошкільну, середню та професійну світу.

З підписанням Болонської декларації у 1999 році у межах Європи було розпочато формування єдиного загальноєвропейського освітнього простору, до складу якого з 2005 року долучилась Україна. Одним з головних завдань цього процесу є забезпечення привабливості європейської системи освіти для залучення до Європи більшої кількості студентів з інших регіонів світу та підвищення її конкурентоспроможності. Таким чином можна стверджувати, що РСО Одещини є одночасно невід’ємною складовою національного та європейського освітнього простору.

Національне законодавство про освіту базується на Конституції України та складається з наступних законів: Закону України «Про освіту», Закону України «Про дошкільну освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», Закону України «Про професійно-технічну освіту», Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про позашкільну освіту», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інших законодавчих актів.

Згідно з Законом України «Про освіту» держава «...визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства» [33, с. 5]. Метою освіти в нашій державі проголошено «...всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [33, с. 4].

У статті 28 Закону України «Про освіту» подається наступне визначення поняття «*система освіти*»: «...система освіти складається із навчальних

закладів, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти» [33, с. 18]. Дане тлумачення освіти розкриває її суть з правової точки зору. На його основі можна сформулювати більш розгорнуте визначення цього поняття, яке враховує просторові аспекти СО.

Система освіти – це сукупність закладів освіти різних рівнів, типів і форм власності та установ їх обслуговування, які взаємодіють у межах певного освітнього простору і утворюють безперервну систему освіти населення, цілісність якої забезпечується ефективною системою управління, взаємозв'язками і взаємовідносинами зі спорідненими установами, підприємствами і організаціями (методичними, науково-методичними, науково-виробничими, науковими), що надають юридично визначені освітні послуги, і через модернізацію навчально-виховного процесу сприяють інтелектуальному розвитку як окремої особистості так і всього суспільства в цілому.

Основними ланками (підсистемами) СО є дошкільна освіта, загальна середня освіта, позашкільна освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта, післядипломна освіта, аспірантура, докторантура та самоосвіта [33, с. 18]. Стаття 29 Закону України «Про освіту» законодавчо визначає структуру освітньої галузі, яку демонструє рисунок 1.3.

Головними завданнями СО у сучасному інформаційному світі є не просто передача знань, накопичених попередніми поколіннями, а створення умов для розкриття творчої сутності людини, її інтелектуального потенціалу, інноваційних здібностей. Ці умови сприятимуть підвищенню культурно-освітнього рівня не тільки окремої особистості, а й подальшому соціальному прогресу всього суспільства.

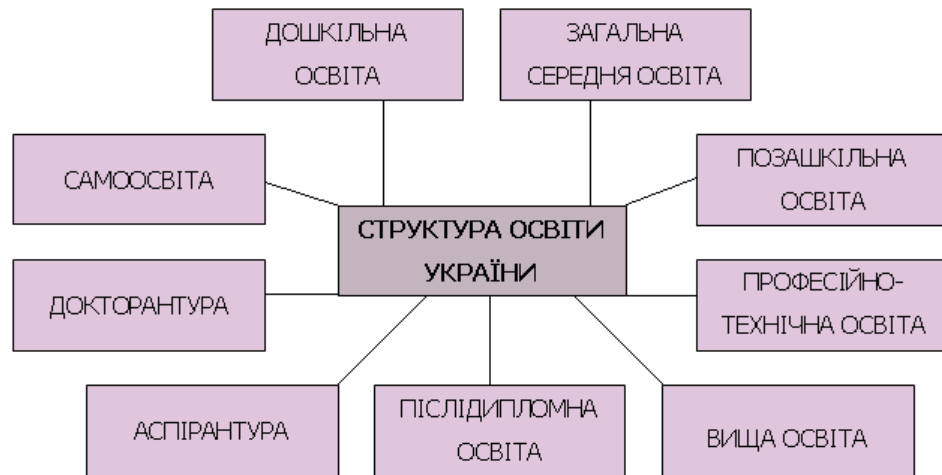

Рис. 1.3. Структура освіти України (побудовано автором за даними [33 с.18])

В залежності від ієрархічного рівня СО визначається рівень її організації. У межах країни можна виділити чотири рівні просторової організації СО: локальний, регіональний, макрорегіональний та національний (рис. 1.4.).

Рис. 1.4. Рівні просторової організації системи освіти України [33]

Просторова організація СО суттєво відрізняється від територіальної структури промисловості, що пов'язано з особливістю функцій СО.

На локальному рівні СО переважно складається з НЗ дошкільної освіти, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти, які

розміщуються в освітніх пунктах та освітніх центрах районного рангу. Вони, в свою чергу, можуть утворювати освітні округи.

Освітній пункт – це населений пункт, у якому розташований один або два НЗ, які виступають первинними ланками системи дошкільної та середньої освіти, у яких надаються освітні послуги базового компоненту, а територія обслуговування обмежується даним населеним пунктом. Найчастіше до освітніх пунктів відносяться сільські поселення, де зазвичай може функціонувати ДНЗ певного типу (дитячий садок або ясла) та ЗНЗ підсистеми загальної середньої освіти (ЗНЗ I ступеню (початкова школа), ЗНЗ I-II ступенів (основна школа) або ЗНЗ I-III ступенів (старша школа)). Кілька освітніх пунктів, які близькі територіально і функціонально можуть утворювати освітній округ.

Ідея створення освітніх округів виникла на початку XIX ст. у Російській імперії. Для дієвого управління НЗ, що функціонували на теренах імперії, у її межах було створено шість освітніх округів (Віленський, Дерптський, Казанський, Московський, Санкт-Петербурзький, Харківський), які об'єднували значні за площею території [21, с. 5.]. За часів радянського періоду освітні округи було скасовано. Однак, у середині 90-х років XX століття ідея їх створення виникла знов [18, с. 621]. Проте, цього разу головною метою їх організації була територіальна прив'язка окремих населених пунктів, у яких відсутні ДНЗ та ЗНЗ, до освітніх пунктів або освітніх центрів, щоб забезпечити надання освітніх послуг у їх межах. Таким чином, освітні округи створювались на локальному рівні, переважно, в межах селищних рад. Передумовою запровадження сучасних освітніх округів було кілька чинників, головні з яких наступні:

- несприятлива демографічна ситуація, яка призвела до скорочення кількості шкіл, особливо у сільській місцевості;
- недостатнє бюджетне фінансування СО під час економічної кризи 90-х років XX століття, що в свою чергу погіршувало якість освіти та інші фактори.

За визначенням «Енциклопедії освіти» освітній округ – це «...добровільне об'єднання загальноосвітніх навчальних закладів різних типів і форм власності з дошкільними, позашкільними та іншими навчальними закладами і установами, яке створюється для забезпечення культурно-освітніх потреб громадян, що проживають у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці (району, міста чи їх частини) [18, с. 621]. З географічної точки зору поняття «округ» охоплює значно більші територіальні межі ніж район, місто чи їх частини. Тому, ми вважаємо, що у суспільній географії дане визначення коректніше замінити на «освітній куш» і пропонуємо його визначення з урахуванням впливу на формування просторових зв'язків СО на локальному рівні. Під *освітнім кушем* ми розуміємо освітній простір локального рівня, в межах кількох селищних рад, де функціонують НЗ кількох освітніх пунктів на основі територіальної близькості та функціональної спільності. Найчастіше освітні округи створюються у сільській місцевості, де його ядром є населений пункт у якому знаходиться не менше ніж один НЗ дошкільної освіти та середня загальноосвітня школа I-III ступенів з сучасною освітньою інфраструктурою. При виборі центру освітнього округу враховується зручність транспортно-географічного положення по відношенню до освітніх пунктів, які входять до його складу.

Освітній центр – це населений пункт у якому розташовано кілька НЗ, які є елементами системи дошкільної, середньої, позашкільної, професійно-технічної та (або) вищої освіти, де надаються освітні послуги, які значно перевищують базовий компонент.

Серед освітніх центрів спостерігаються суттєві відмінності щодо наявності в них НЗ різних структурних рівнів СО (особливо вищої) та території реалізації освітніх послуг, яка може виходити за межі населеного пункту, і в окремих випадках досягати макрорегіонального рівня. Виходячи з цих міркувань, пропонуємо запровадити певну диференціацію серед освітніх центрів. Зокрема, якщо в освітньому центрі відсутні заклади вищої освіти

взагалі, а територія реалізації освітніх послуг обмежується переважно межами адміністративного району, то такий населений пункт варто відносити до освітніх центрів локального рангу.

Таким чином, локальний рівень просторової організації СО визначається не межами конкретного населеного пункту, а враховує радіус впливу освітніх пунктів, центрів та кущів, які функціонують у межах адміністративного району.

Освітні центри у межах яких функціонують НЗ дошкільної, середньої, позашкільної освіти та ПТНЗ і ВНЗ I-II р. а., але за відсутності ВНЗ III-IV р. а., з радіусом надання освітніх послуг, що виходить за межі адміністративного району, варто відносити до категорії освітніх центрів регіонального рангу.

До окремої групи варто відносити населені пункти, в яких розміщені НЗ усіх ступенів та рівнів акредитації, а також навчально-наукові, науково-методичні та науково-дослідні установи, радіус реалізації освітніх послуг яких не обмежується адміністративною областю, а поширюється і на суміжні регіони. Такі освітні центри пропонуємо називати **освітніми вузлами**.

Таким чином, регіональний рівень просторової організації СО формують освітні вузли разом з освітніми центрами регіонального рангу, включаючи всі елементи локального рівня (рис. 1.5.), які забезпечують надання освітніх послуг фізичним та юридичним особам у межах адміністративної області.

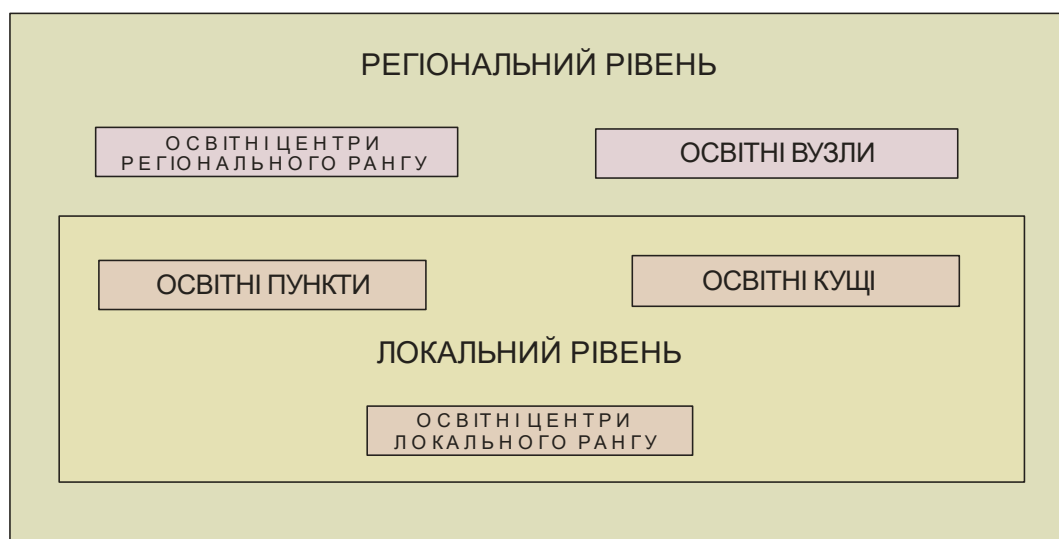

Рис. 1.5. Просторова ієрархія системи освіти регіону

Таким чином, під *регіональною системою освіти (PCO)* ми пропонуємо розуміти складову частину суспільного комплексу регіону, яка складається з освітніх пунктів, освітніх куштів, освітніх центрів та освітніх вузлів, що забезпечує надання якісних і доступних освітніх послуг фізичним та юридичним особам у межах адміністративної області.

Освітні вузли можуть одночасно виступати ядром формування просторової організації національної СО не тільки на регіональному, а і на макрорегіональному рівнях. Великий освітній вузол, такий, наприклад, як Київ, Одеса, Харків або Львів, беззаперечно є центральним елементом СО регіонального (обласного) рівня. Але, в той же час, вони суттєво впливають на функціонування СО суміжних регіонів, зона реалізації їх освітніх послуг може охоплювати кілька адміністративних областей. Це дає підстави говорити про вагомий роль освітнього вузла у функціонуванні СО не тільки на регіональному, а й на макрорегіональному рівні.

Незалежно від того на якому щаблі просторової організації національної СО функціонують освітні заклади, всі вони надають населенню певні *освітні послуги*.

З суспільно-економічної точки зору послугу можна розглядати як «...особливу споживну вартість процесу праці, виражену в корисному ефекті, що задовольняє потреби людини, колективу й суспільства» [17, с. 138]. Особливістю послуг є те, що вони корисні не як матеріальні об'єкти, а як діяльність. Тому процес споживання послуг збігається з процесом їх створення. Їх не можна зберігати, транспортувати або накопичувати.

Класифікувати послуги можна за різними критеріями. Щодо витрат, вони можуть бути матеріальними і нематеріальними. Послуги можуть задовольняти індивідуальні потреби окремої особистості або інтереси певної групи чи всього суспільства. Тому за характером споживання і задоволення потреб вони можуть бути «...індивідуальними (особистими), груповими (колективними), суспільними (громадськими)» [41]. Відрізняються послуги і

регулярністю їх споживання. Топчієв О. Г. за цим критерієм пропонує їх поділяти на постійні (повсякденні), регулярні та епізодичні. Він же проводить класифікацію послуг за міжгалузевими комплексами обслуговування і поділяє їх за цією ознакою на соціальні та ділові. Систематизувати послуги можна і за іншими ознаками. Зокрема Юрківський В. М. [48] поділяв послуги на наступні групи:

- за соціальним значенням: соціально-культурні та соціально-побутові;
- за джерелами фінансування: приватні, підприємницькі, держбюджетні та муніципальні;
- за характером користування: масові, для спеціальних контингентів;
- за ступенем стаціонарності – мобільності: стаціонарні, тимчасові, пересувні;
- за відомчим підпорядкуванням;
- за прив'язкою до адміністративно-територіального поділу;
- за регулярністю споживання: послуги кожного дня, регулярні послуги (різної періодичності), епізодичні та разові послуги [48].

Заклади та установи СО переважно пропонують населенню та суспільству соціальні послуги нематеріального характеру, регулярність яких залежить від освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня, що здобуває громадянин.

Під **освітньою послугою** пропонуємо розуміти діяльність юридичних та фізичних осіб, в основі якої є процес навчання, що виражається у задоволенні потреб окремої особистості, групи людей чи всього суспільства через отримання нових знань, умінь, навичок, певної професійної компетентності та досвіду, через розвиток індивідуальних здібностей та хисту. Ця діяльність здійснюється у закладах СО особами, які мають відповідний кваліфікаційний рівень, підтверджений відповідним дипломом.

1.4. Системний підхід у дослідженні освітньої сфери

В останні десятиріччя у суспільній географії для дослідження географічних об'єктів все частіше використовується системний підхід. Він дозволяє використовувати значно більшу кількість певних ознак та взаємозв'язків для характеристики, передусім суспільно-географічних об'єктів, які мають суттєві відмінності від фізико-географічних. Застосування такого підходу можна вважати кроком до запровадження загальнонаукової синергетичної парадигми у суспільно-географічних дослідженнях [32]. Відкриття законів нелінійної динаміки та самоорганізації систем дозволяє застосовувати їх постулати і для дослідження соціогеосистем, до яких відноситься і СО.

Суттєвий внесок у розробку теорії системного підходу взагалі та географічних систем зокрема зробили Е. Б. Алаєв [2], З. Е. Дзеніс [16], М. М. О. Г. Топчієв [41], О. І. Шаблій [46], В. Б. Сочава [37] та інші науковці.

Система, за визначенням Е. Б. Алаєва, це поєднання об'єктів з їх властивостями та відношеннями, з впорядкованими взаємними зв'язками, які надають цьому поєднанню нові якості: цілісність, автономність, стійкість [2]. Він поділяв системи на малі й великі, прості й складні, відкриті та закриті [2, с. 59-60].

Шаблій О. І. при визначенні поняття «система» за основу бере формулювання Е. Б. Алаєва, але при цьому суттєво розширює його. Під терміном «система» він пропонує розуміти «...поєднання об'єктів (з їхніми властивостями і відношеннями) з упорядкованими взаємними зв'язками, що надає поєднанню нових ознак: цілісності, яку розуміють як наявність єдиної для усього поєднання мети, функції, яких не було в окремих елементів; автономності, яку розглядають як устремління до більшої внутрішньої впорядкованості заповнення «відсутніх» елементів і функцій; стійкості, яку розуміють як прагнення до збереження або такого розвитку структури, що забезпечує виконання системою головної функції» [46, с. 208]. Основними

рисами системи він називає – «...її цілісність, наявність функції і конфігурацію» [46, с. 208].

Цінними, з точки зору системного підходу та загальної теорії суспільної географії, є висновки О. Г. Топчієва стосовно властивостей та характеристик систем:

- система складається з множини елементів; при цьому елементами можуть бути об'єкти матеріальні чи ідеальні (абстрактно-формалізовані), властивості об'єктів, відношення між об'єктами;
- система має множину зв'язків і відношень між складовими елементами;
- в межах окремої системи її елементи можуть утворювати певні групи і блоки, які називають підсистемами даної системи;
- система являє собою не механічну сукупність складових елементів і підсистем, а їх цілісність, що має нові якості;
- кожна система має свою організацію, свою будову, яку називають структурою системи;
- кожна система виконує властиві їй функції по відношенню до її зовнішнього середовища, а її підсистеми мають внутрішні (іноді й зовнішні) функції;
- кожний об'єкт можна одночасно розглядати як систему, що складена певною множиною елементів, або ж як один з елементів більшої системи (надсистеми);
- системи розглядають функціонально, за їх входами і виходами [41, с. 109].

Підсумовуючи аналіз основних рис та властивостей систем ми вважаємо, що СО можна схарактеризувати як складну, відкриту, ієрархічну, багаторівневу, універсальну систему, що динамічно розвивається і представляє сукупність закладів освіти різних рівнів, типів і форм власності та установ їх обслуговування, які взаємодіють у межах певного освітнього простору і утворюють єдину СО населення, цілісність якої забезпечується

прямими та зворотними інформаційними зв'язками, потоками речовин та енергії.

1.5. Система освіти як об'єкт суспільно-географічного дослідження

Суспільно-географічне вивчення будь-якої соціальної системи передбачає аналіз її структури та особливостей функціонування в межах певного географічного простору. СО складається з елементів (підсистем), між якими виникають різноманітні зв'язки та відношення. Дослідження її функціонально-компонентної структури можливе із застосуванням методів класифікації та типізації.

У географічній літературі питання типології і класифікації СО ще достатньо не опрацьовані, але проведене В. В. Стецьким дослідження освітнього комплексу Львівської області [39] дозволило прийти до висновку, що «типізація – це групування закладів освіти або їх систем на основі сукупності найсуттєвіших ознак, а класифікація – розподіл системи закладів освіти на групи або окремі установи, відповідно до якісних і кількісних ознак» [39, с.11].

Загальна структура СО визначена у статті 29 Закону України «Про освіту» [33, с.18], де зазначено: «...структура освіти включає:

- дошкільну освіту;
- загальну середню освіту;
- позашкільну освіту;
- професійно-технічну освіту;
- вищу освіту;
- післядипломну освіту;
- аспірантуру;
- докторантуру;
- самоосвіту».

Наведена компонентна структура СО, висвітлює важливі функціональні зв'язки та взаємовідношення, які існують між цими підсистемами. Суспільно-

географічне дослідження СО вимагає іншого представлення її компонентної структури (рис. 1.6.).

Згідно з цією структурою виділяється п'ять взаємопов'язаних підсистем, дві з яких (допрофесійна і професійна освіта) технологічно є головними. До складу підсистеми допрофесійної освіти відносяться: дошкільна, загальна середня та позашкільна освіта. Професійно-технічна, вища, післядипломна та додаткова освіта утворюють підсистему професійної освіти.

Специфічне місце у СО займає самоосвіта, яка суттєво впливає на освітній і професійний рівень особистості, як на етапі допрофесійної підготовки, так і на етапі професійної. В її межах неможливо виділити більш дрібні підсистеми, бо вона реалізується в домашніх умовах або здійснюється через інші установи СО (бібліотеки, відкриті та народні університети, лекторії тощо) та інші заклади соціальної і інституціональної інфраструктури (музеї, виставки, театри, друковані та електронні ЗМІ, радіо та телепередачі, Internet тощо).

Важливою складовою СО є органи управління, до яких відносяться: парламентська та президентська гілки влади, Кабінет міністрів, Міністерство освіти і науки України, інші міністерства та відомства, яким підпорядковані заклади освіти, Вища атестаційна комісія України, Міжгалузеві ради з професійно-технічної освіти, Міністерство освіти і науки АРК, обласні управління освіти і науки, міські і районні відділи освіти та місцеві органи державної влади і місцевого самоврядування. Перелічені інституції скеровують роботу СО на відповідних ієрархічних рівнях – національному, регіональному та локальному (рис. 1.7.). Їх компетенції та права визначаються законодавством України.

На національному рівні управління СО здійснюють:

- парламентська і президентська гілки влади, які визначають державну політику в галузі освіти, розробляють законопроекти та нормативно-правову базу функціонування і розвитку СО;
- Кабінет Міністрів, як вищий орган виконавчої влади, що керує

всіма міністерствами і відомствами, приймає підзаконні акти, які регламентують діяльність СО на всіх ієрархічних рівнях;

- Міністерство освіти і науки (МОН), яке виконує більшість керівних та контрольних функцій, а також практично всю діяльність з планування роботи СО на рівні держави;
- Вища атестаційна комісія, яка займається атестацією наукових та науково-педагогічних працівників, присвоєнням вчених звань;
- інші міністерства та відомства, яким підпорядковані галузеві заклади освіти;
- міжгалузєва рада з професійно-технічної освіти.

Регіональний рівень органів управління СО формують Міністерство освіти і науки АРК, обласні управління освіти і науки разом з обласними радами і органами державної виконавчої влади, які фінансують та утримують заклади освіти комунальної власності та міжгалузєві ради з професійно-технічної освіти обласного рівня.

На локальному рівні управління СО здійснюють міські та районні відділи освіти, місцеві органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування і власники приватних НЗ. Таким чином, **підсистема управління системою освіти** представляє ієрархічно побудовану структуру, яка включає парламентську і президентську гілки влади, урядові інституції, обласні, міські та районні органи управління СО, які забезпечують ефективне і злагоджене функціонування всіх її підсистем на національному, регіональному та локальному рівнях.

В управлінні системою освіти на всіх ієрархічних рівнях важливі функції виконують професіональні спілки, які захищають інтереси працівників СО та органи громадського самоврядування СО. До останніх належать: на локальному рівні – загальні збори (конференція) колективу навчального закладу, районна або міська конференція педагогічних працівників; на регіональному рівні – обласна конференція педагогічних працівників та з'їзд працівників освіти АРК; на загальнодержавному рівні – Всеукраїнський з'їзд працівників освіти.

Рис. 1.6. Компонентна структура системи освіти та типи навчальних закладів

Рис. 1.7. Компонентна структура підсистеми державного управління системою освіти (складено автором)

Важливу роль у функціонуванні СО відіграють заклади, що надають методичні, науково-методичні та бібліотечні послуги; організації та установи харчування, заклади медичного обслуговування, психологічні служби, науково-дослідні інститути та лабораторії, навчальні бази і табори, фізкультурно-оздоровчі та культурно-мистецькі заклади, підприємства матеріально-технічного, транспортного та будівельного обслуговування, видавництва, друкарні, підприємства з виробництва матеріально-технічного обладнання для НЗ, планово-фінансові та господарські служби, тощо. Ці організації входять до складу підсистеми допоміжних установ та закладів СО (рис. 1.8).

Кінцевим елементом СО виступають НЗ. Вони відрізняються типами, формами власності, чисельністю осіб, які в них навчаються, галузевим підпорядкуванням, формами навчання, спектром пропонованих послуг, рівнями освіти, які можна в них отримати тощо. Перелічені відмінності НЗ дозволяють їх класифікувати за різними ознаками, зокрема, за типами за освітнім рівнем, формами навчання і власності (рис. 1.9).

Їх диференціація зумовлена не тільки якістю освітніх послуг, а й різними рівнями освіти, які мають можливість одержати їх здобувачі. За цією ознакою НЗ поділяються на заклади, що надають: дошкільну освіту, початкову загальну освіту, базову загальну середню освіту, повну загальну середню освіту, професійно-технічну освіту, базову вищу освіту, повну вищу освіту та наукову підготовку. Зазначмо, що на законодавчому рівні (Закон України «Про освіту», ст. 30 дошкільна освіта та науково-освітня підготовка, як освітні рівні, відсутні. Ми вважаємо, що у ДНЗ діти отримують певний рівень освітньої підготовки, який має право на самостійне існування. Це уточнення стосується і аспірантури та докторантури, де здобувач отримує відповідний рівень науково-освітньої підготовки.

Відрізняються НЗ і за формою навчання. Зокрема, вони можуть мати денну, вечірню, заочну, дистанційну форму навчання, а деякі з них ще й екстернат. За формою власності НЗ поділяються на державні, відомчі, комунальні та приватні. НЗ можна класифікувати і за іншими ознаками (рис. 1.10).

Рис. 1.8. Компонентна структура підсистеми допоміжних установ та закладів СО (складено автором)

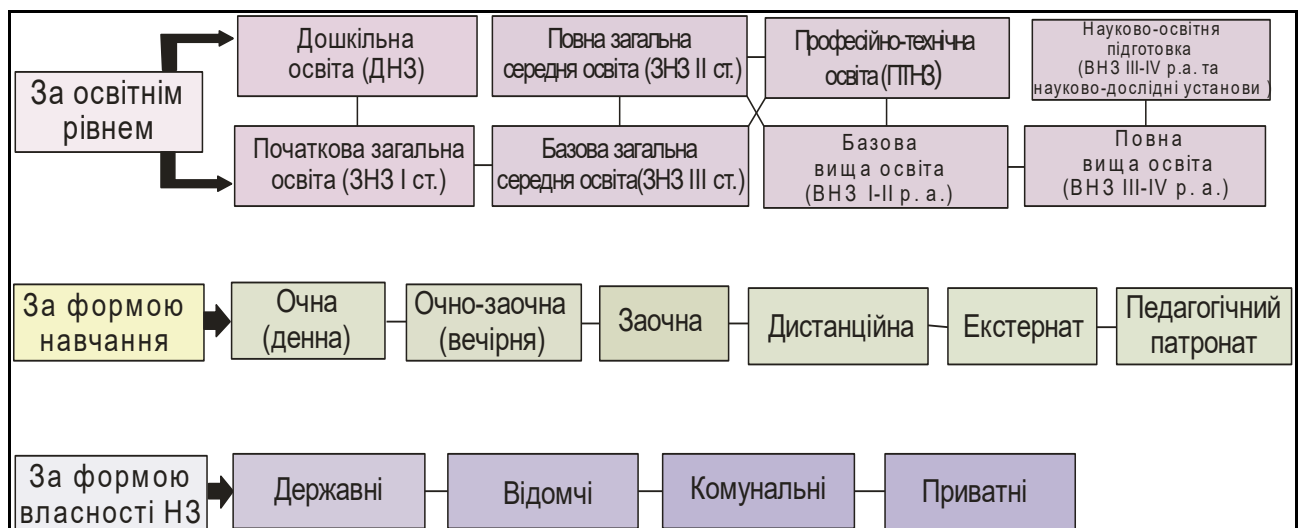

Рис. 1.9. Класифікація НЗ за освітнім рівнем, формою навчання та формою власності (складено автором)

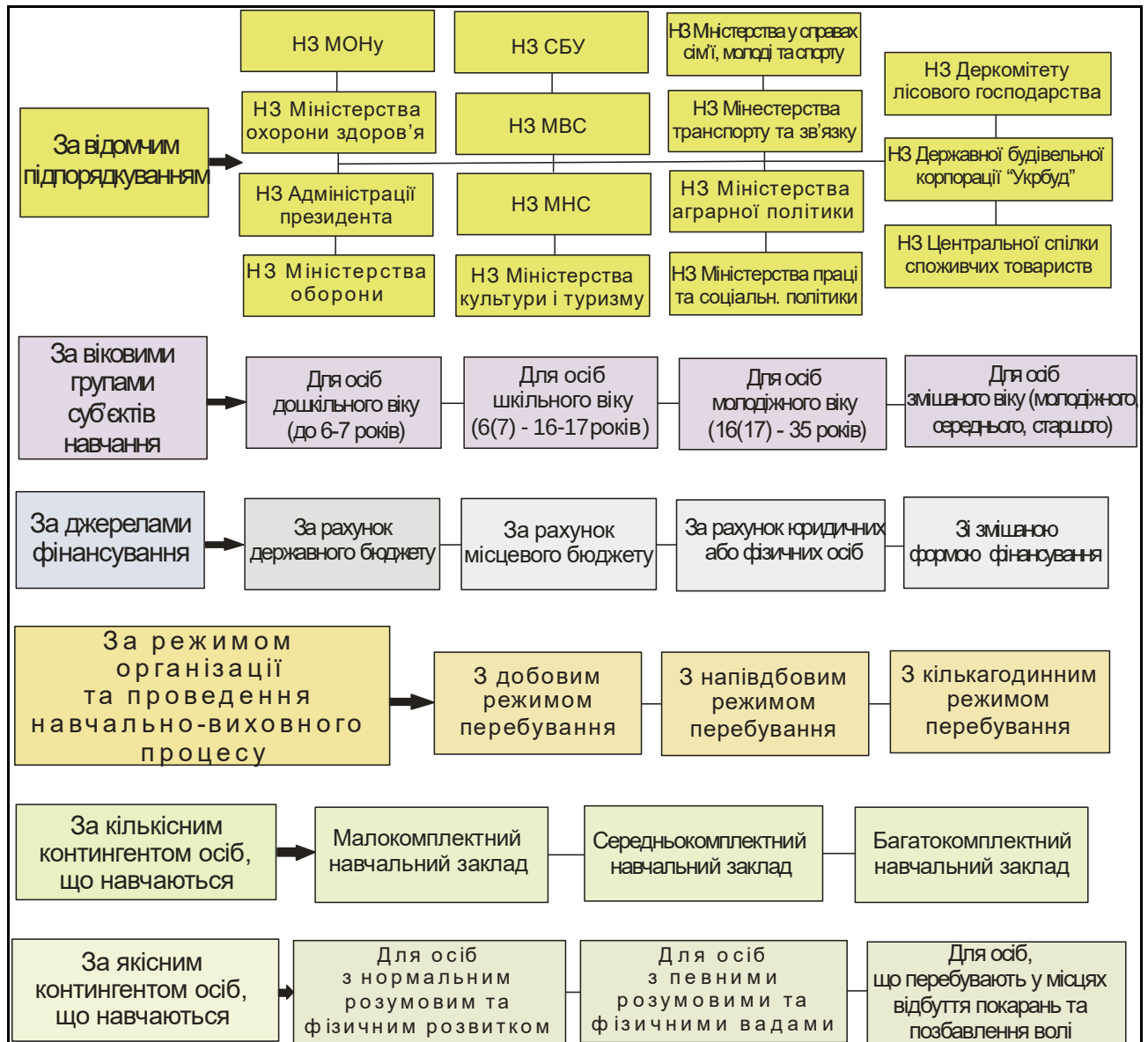

Рис. 1.10. Класифікація НЗ за різними ознаками (складено автором)

Переважає більшість НЗ підпорядкована Міністерству освіти і науки України. Але є і галузеві заклади, які підконтрольні іншим міністерствам та відомствам (див. рис. 1.10). За віковим критерієм можна виділити НЗ для осіб дошкільного віку (для дітей до 6-7 років), для осіб шкільного віку (для дітей від 6-7 до 16-17 років), для осіб молодіжного віку (від 16-17 до 35 років) та для осіб змішаного віку (молодіжного, середнього і старшого).

Незважаючи на перелічені вище відмінності, всі НЗ СО забезпечують реалізацію конституційного права громадян на здобуття освіти. Класифікація СО має важливе значення при розробці перспективних проектів та схем її розвитку і функціонування на всіх ієрархічних рівнях – від національного до локального.

Для аналізу функціонування СО варто використовувати систематику функціональних зв'язків у суспільно-територіальних комплексах, розроблену М. М. Паламарчуком і О. М. Паламарчуком [34] і застосовану для дослідження освітнього комплексу на загальнонаціональному рівні у дисертаційному дослідженні Т. Ю. Мельниченко [29]. Очевидно ця систематика підходить і для досліджень РСО.

Але, варто зазначити, що виявити всі зв'язки і відношення у СО практично неможливо, адже з подальшим розвитком суспільства ускладнюється її структура, що веде до появи нових функціональних зв'язків та відношень у її підсистемах.

Для більш глибокого розуміння сутності функціональних зв'язків необхідно встановити зовнішню функцію СО, як складової суспільного виробництва, що дозволить визначити мету її діяльності, основний бажаний вихід, встановити її вплив на розвиток інших суспільних підсистем та способи зв'язків між ними [34, с. 87].

Ключовим призначенням СО у суспільстві є забезпечення певного рівня знань та грамотності населення, формування в особистості життєвих, професійних, громадських та інших суспільно-корисних компетенцій. Ці функції досягаються через процес безперервної освіти. Саме тому ми, в першу чергу, розглядаємо ті внутрішні і зовнішні зв'язки СО, які впливають на реалізацію її головної функції. Споживачем освітніх послуг виступає населення певної території, а їх виробниками – НЗ, які є головними елементами дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти.

Початковою ланкою СО є дошкільна освіта, з якої розпочинається організований навчально-виховний процес для особистості. Відповідно до національного законодавства, дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти України, яку дитина може здобувати у дошкільних НЗ, у сім'ї або за допомогою осіб, які мають відповідну вищу педагогічну освіту [33, с. 48, 51]. Однак, закріплена законодавчо обов'язковість дошкільної освіти, нажаль поки що залишається декларацією. Паралельно з отриманням дошкільної освіти, дитина має можливість відвідувати заклади позашкільної освіти, яка, у свою чергу, впливає на загальній освітній рівень людини.

Подальше навчання продовжується у системі загальної середньої освіти, до складу якої відносяться наступні ланки: початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта та повна загальна середня освіта. Останню також можна отримати і в НЗ ПТО та ВНЗ I-II р. а. Отримавши базову загальну середню освіту, випускник загальноосвітнього НЗ має можливість продовжити навчання або працевлаштуватися. Паралельно з середньою освітою також можна здобувати позашкільну освіту, яка спрямована на вибіркового розвиток певних здібностей та обдарувань особистості.

Як свідчить статистика останніх років, переважна більшість громадян України прагне до здобуття повної загальної середньої освіти. Так зокрема у Харківській області у 2007/2008 н. р. 99,06 % випускників 9-х класів продовжили навчання для отримання повної загальної середньої освіти. Її можна здобути у ЗОШ III ступеня, НЗ ПТО або у ВНЗ I-II р. а. Але, якщо у ЗОШ III ступеня учень отримує тільки повну загальну середню освіту, то у закладах ПТО та ВНЗ I-II р. а. можна отримати ще й певну професію.

Здобуття повної загальної середньої освіти надає людині можливість вибору продовження навчання у системі ПТО, вищої школи, або працевлаштування.

Отримавши ПТО, людина може здобувати вищу освіту або влаштуватися на роботу. Особи, які одержали неповну вищу освіту мають

можливість продовжити навчання для отримання базової або повної вищої освіти. Випускник ВНЗ має можливості працевлаштуватися, отримати післядипломну освіту або продовжити навчання в аспірантурі, а після отримання диплома кандидата наук, продовжити навчання у докторантурі.

Внутрішні зв'язки між підсистемами, що здійснюють безпосереднє навчання та виховання особистості (дошкільна, шкільна, позашкільна, професійно-технічна, вища та післядипломна освіта) реалізують принципи єдності, наступності та безперервності освіти.

Суттєвий вплив на ефективне функціонування СО зумовлюють також внутрішні зв'язки між підсистемами органів управління, допоміжних установ та закладів і самоосвіти з підсистемами допрофесійної та професійної підготовки. Координаційні зв'язки між органами управління та іншими структурними елементами СО необхідні для забезпечення цілісного управління СО та узгодження дій її підсистем.

Зв'язки між підсистемою допоміжних установ та закладів і підсистемами допрофесійної та професійної освіти мають характер доповнення, адже установи та заклади цієї підсистеми доповнюють навчально-виховний процес і забезпечують його необхідними засобами навчання. Самоосвіта є особливою підсистемою, яка доповнює процес навчання, але ефективність використання її ресурсів безпосередньо визначає суб'єкт навчання.

Процеси глобалізації та інноваційний характер світового господарства, постійне ускладнення техніки та технологій призводять до швидкого старіння знань, які протягом нетривалого часу стають менш конкурентоспроможними і вимагають постійного оновлення. Якщо раніше «...вищої освіти було достатньо для 20-25 років практичної діяльності, то зараз оптимальний строк її ефективності становить 5-7 років, а у галузях, що визначають науково-технічний прогрес – 2-3 роки. Цей факт свідчить про те, що в окремих галузях господарства інноваційні цикли коротші, ніж час підготовки спеціалістів [30]. Отже, для збереження професійної компетентності спеціаліст потребує

підвищення кваліфікації або фахової перепідготовки. Тому роль післядипломної освіти у сучасному суспільстві продовжує зростати, що призводить до виникнення нових ланцюжків внутрішніх і зовнішніх зв'язків СО.

Як і інші відкриті системи, СО має різноманітні зовнішні зв'язки з господарством, системою розселення, науковими установами, правовою та політичною системами, релігією та іншими однотипними системами країни. З одного боку, потреба людей в освіті спонукає суспільство до створення системи, яка б задовольняла цю потребу, тобто – СО. З іншого боку, суспільство виступає замовником трудових ресурсів і, водночас, забезпечує СО необхідними для її функціонування ресурсами. Наукові установи та заклади забезпечують СО новими знаннями та науковою інформацією, а СО, у свою чергу, готує наукові кадри. Навчальні заклади мають певну територіальну прив'язку, а це значить, що їх розташування в певних населених пунктах, вказує на те, що СО має зовнішні зв'язки з системою розселення. Як зазначає В. Журавський, «...процес адаптації освіти до інших соціальних систем суттєвим чином впливає також на ці системи, а саме: економічно успішними стають передусім більш освічені (отже, і більш професійні) учасники економічного процесу, більш активними, творчими (у правових питаннях) і лояльними стають (у тенденції) більш освічені громадяни; освіта стає все важливішою умовою успішності політичної кар'єри; релігійні організації переймають усе більше цінностей і цілей (передусім гуманістичних) у системи освіти» [20]. Це підтверджує, що внутрішні та зовнішні зв'язки СО вирізняються надзвичайною складністю і різноманітністю проявів.

Територіальна структура СО регіону представлена елементами, які функціонують у межах освітнього простору, формами їх зосередження та зв'язками між ними. Як уже зазначалось, основними елементами територіальної структури СО виступають освітні пункти, освітні кущі, освітні центри та освітні вузли, які надають освітні послуги населенню в межах

освітнього простору. Типи формалізованих відношень між основними елементами територіальної структури системи освіти на регіональному рівні демонструє схема на рис. 1.11.

На локальному рівні такі послуги надаються НЗ, які розташовані в освітніх пунктах, освітніх куцях та освітніх центрах локального рангу.

Головними елементами просторової організації системи освіти на регіональному рівні є освітні центри регіонального рангу та освітні вузли. Визначення цих дефініцій наведено у попередніх розділах роботи.

Кількісні характеристики контингенту здобувачів освіти зменшуються у кожній наступній освітній ланці. Причини цього процесу можуть бути різні, але природний рух населення і міграції впливають на чисельність учнів та студентів будь-якої ланки СО. Крім того, законодавчо затверджений обов'язків рівень освіти (в Україні це загальна середня освіта) сприяє тому, що у підсистемах дшкільної та загальної середньої освіти контингент учнів завжди більший, ніж у наступних освітніх підсистемах.

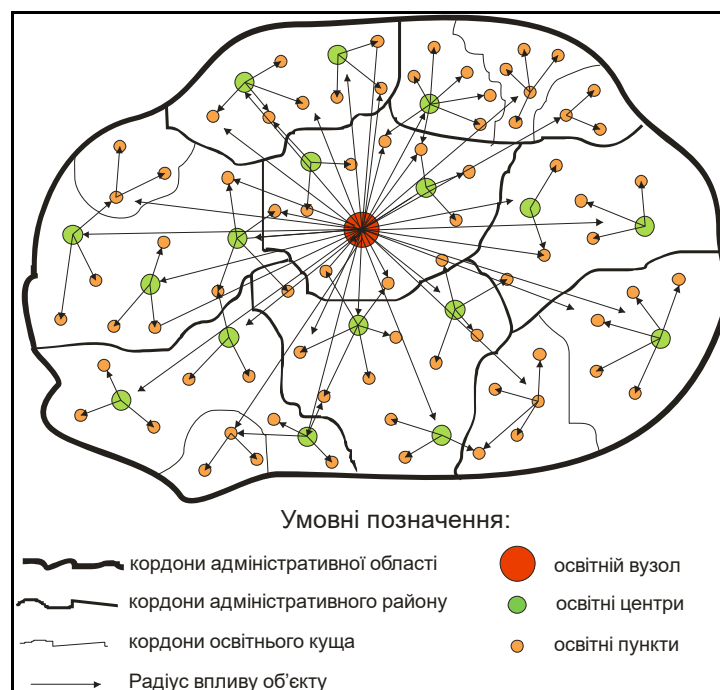

Рис. 1.11. Типи формалізованих відношень між основними елементами територіальної структури СО на регіональному рівні

В Україні обов'язковим є здобуття повної загальної середньої освіти, для отримання якої особистості необхідно одержати дошкільну, початкову загальну та базову загальну освіту.

Дошкільне навчання та виховання за бажанням батьків може розпочинатись з будь-якого періоду дошкільного віку і тривати до досягнення дитиною шкільних літ – 6-7 років. У дошкільному віці прийнято виділяти наступні періоди: немовлята (до 1 року), ранній молодший (1-3 роки), молодший (3-4 роки), середній (5-6 років) та старший (6-7 років) дошкільний вік. Розпочинати дошкільну освіту дитина має можливість з двох місяців. Це гранична межа з якої можливе відвідування ДНЗ. Але переважна більшість дітей розпочинають дошкільне навчання та виховання значно пізніше, так як батьки мають право на оплачувану відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку [21 с. 52] (ст. 18 Закону України «Про відпустки»).

У новій редакції Закону України «Про дошкільну освіту» зазначається її обов'язковість (ст. 4 зазначеного Закону), проте отримувати дошкільну освіту можна навіть у домашніх умовах. Це положення Закону не дає можливості для точного визначення кількості місць, потрібних у ДНЗ, так як передбачити освітні очікування батьків дітей дошкільного віку та їх сімейні обставини вкрай важко.

Досягнувши 6-7 річного віку, індивід продовжує навчання у ЗНЗ. Першою сходинкою загальної середньої освіти є початкова освіта, на здобуття якої освітнім законодавством передбачено 4 роки. Наступним етапом навчання, який триває 5 років, є отримання базової загальної середньої освіти. Здобуття цього освітнього рівня підтверджується відповідним державним документом встановленого зразка. Подальший життєвий шлях кожна людина обирає самостійно, в залежності від індивідуальних життєвих обставин та суспільної, родинної і особистої мотивації. Можна знайти роботу, яка не потребує кваліфікації або продовжити отримання повної загальної середньої освіти, яку можна здобути у ЗНЗ III ступеня, ПТНЗ, ВНЗ I-II р. а., а в окремих

випадках навіть екстерном. Подальше навчання у НЗ системи професійно-технічної підготовки дає змогу разом із повною загальною середньою освітою отримати ще й освітньо-кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник», а у ВНЗ I р. а. – «молодший спеціаліст». Це дає право випускникам цих НЗ після їх закінчення працевлаштуватися на посаду, яка не вимагає достатньо високої фахової кваліфікації, або продовжити навчання для отримання наступного освітньо-кваліфікаційного рівня – бакалавра.

Паралельно з навчанням у дошкільних, шкільних НЗ, ПТНЗ та у ВНЗ I-II р. а. за бажанням особи можна отримувати позашкільну освіту.

Для отримання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра необхідно продовжувати навчання. Його можна здобути у ВНЗ II, III або IV р. а., після закінчення яких також можна, або працевлаштуватися, але вже на посаду, яка вимагає більш високої професійної підготовки ніж попередні освітньо-кваліфікаційні рівні, або продовжити здобуття повної вищої освіти. Особи, які завершили навчання у ВНЗ III-IV р. а. і отримали відповідний документ про вищу освіту державного зразка вважаються такими, що одержали повну ВО. До їх числа відносяться особи, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліста» або «магістра». Вони отримують право на працевлаштування на первинні посади за певним видом економічної діяльності відповідно до здобутих освітньо-кваліфікаційних рівнів. Відсоток працевлаштованих випускників ЗНЗ, ПТНЗ та ВНЗ I-IV р. а., залежить від багатьох чинників, зокрема від попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці за певною спеціальністю, від ринкової кон'юнктури, що склалася на момент випуску студентів в тій чи іншій галузі господарства тощо. Також він залежить і від рівня освіти особи, яка претендує на робоче місце. За нормальних умов функціонування економіки відсоток працевлаштованих випускників зростає з підвищенням їх освітнього рівня.

Певна частина випускників ВНЗ III-IV р. а. замість роботи обирає для себе подальше навчання в аспірантурі, а згодом у докторантурі, де можна підвищити наукову та науково-педагогічну кваліфікацію, або у закладах

післядипломної освіти, яка включає: перепідготовку, спеціалізацію, розширення профілю або підвищення кваліфікації, стажування [33, с. 197-198]. Взагалі післядипломну освіту можна отримувати, як після завершення навчання у ВНЗ I-IV р. а., так і після закінчення аспірантури і докторантури. Але на цьому освітній шлях людини не закінчується. Вона продовжує своє навчання протягом всього життя у вигляді курсових перепідготовок, підвищення професійної майстерності, стажування і, безперечно, самоосвіти. Розширення наукових знань, відкриття нових наукових законів та закономірностей, постійне удосконалення техніки та технологій спонукають людину до навчання від дошкільного віку до завершення трудової кар'єри. Таким чином, у сучасному інформаційному суспільстві відбувається не просто зростання ролі СО, як головного ретранслятора накопичених людством і продуцента нових знань, а разом з технологічним і соціальним прогресом зростають професійні та суспільні вимоги до окремої особистості. Це, у свою чергу, веде як до збільшення терміну навчання, так і до зростання загальної фахової і культурної підготовки людини.

Формування, розвиток, компонентна структура та ефективне функціонування СО залежать від цілого ряду чинників, які можна класифікувати за різними ознаками. Зокрема, за природою дії їх можна поділити на зовнішні та внутрішні; за змістом – природні, історичні, суспільні, демографічні, економічні (рис. 1.12). За характером впливу вони можуть бути прямі та непрямі (або опосередковані); за рівнем впливу – глобальні, національні, регіональні, локальні та особистісні; за результатом впливу – позитивні та негативні. Розглянемо їх вплив на функціонування системи освіти більш детально.

СО, знаходячись у постійній динаміці, чуттєво реагує на зміни зовнішнього середовища. Вона адаптується до його потреб, які швидко змінюються, але і сама активно впливає на нього. СО здійснює суттєвий вплив на розвиток загальноосвітніх інтеграційних процесів. У сучасному суспільстві вона виступає вагомим ресурсом його розвитку і розглядається багатьма

дослідниками як один із механізмів світового впливу на процеси політичної, економічної, соціальної і культурної інтеграції держав світу.

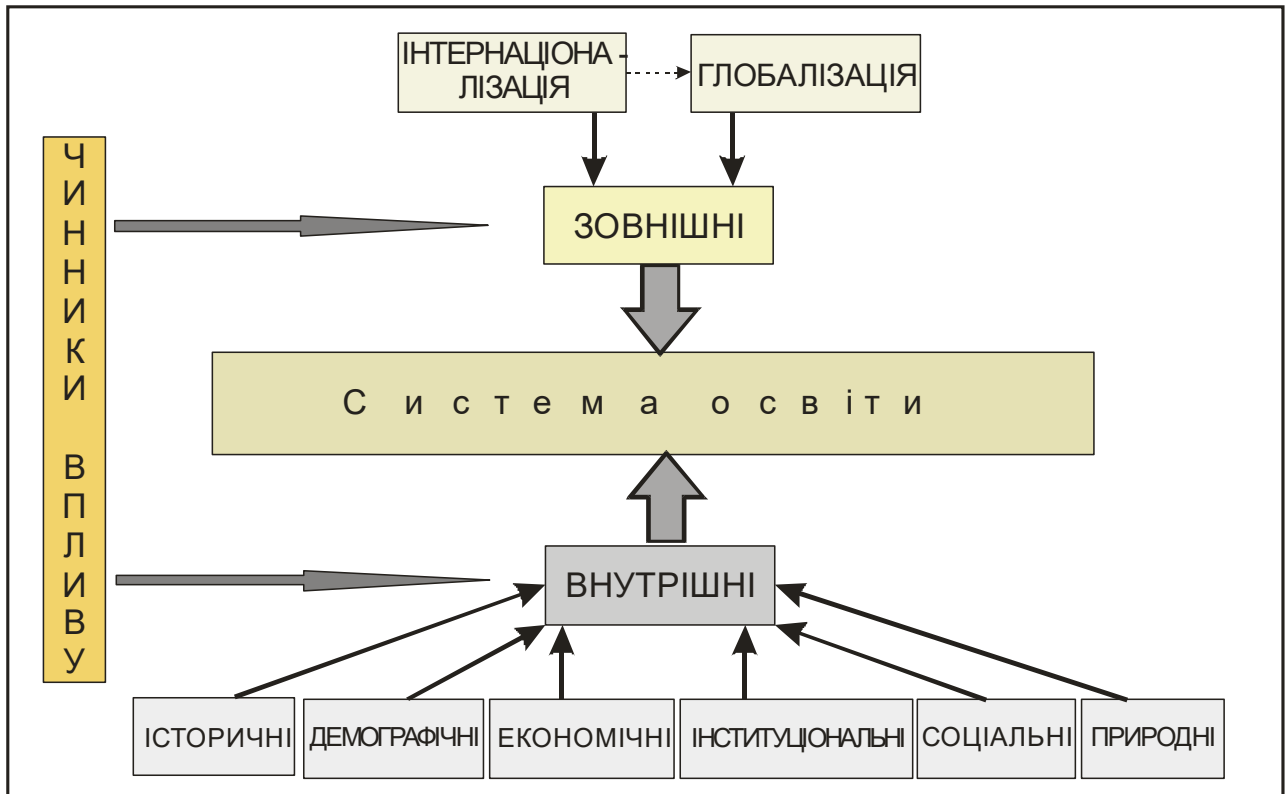

Рис. 1.12. Чинники впливу на діяльність системи освіти

Головними зовнішніми чинниками впливу на СО у сучасних умовах виступають глобалізація та інтернаціоналізація, які проявляються не тільки у посиленні взаємозв'язків і взаємозалежностей господарств окремих країн, а й у формуванні глобального освітнього простру. Деякі дослідники ототожнюють ці два процеси. Однак, вони сприяють інтеграції країн у Європейський та світовий освітній простір. Ми вважає, що глобалізація та інтернаціоналізація мають дещо відмінні чинники впливу на національну та регіональну СО. Зокрема, процеси інтернаціоналізації освітньої діяльності впливають на академічну мобільність студентів та викладачів, на кількісні та якісні показники щодо надання освітніх послуг іноземним студентам та науково-педагогічним працівникам тощо. Інтернаціоналізація в освіті проявляється у налагоджені та розширені багатосторонніх зв'язків та

контактів між НЗ різних країн, у підвищенні ефективності навчальної та науково-дослідної діяльності (проведенні спільних міжнародних наукових семінарів, конференцій, дослідницьких програм та проектів тощо), які ґрунтуються на взаємовигідній, партнерській основі.

Глобалізація, яка є результатом інноваційного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, за твердженням С. І. Пірожкова «...має економічний, політичний, технологічний, культурний виміри та відображає тенденцію формування міжнародного простору освітніх послуг, їх цілеспрямований розвиток на рівні країн, регіонів, змінюючи традиційні та поширюючи нові форми освітніх послуг» [35, с. 202]. Таким чином процеси глобалізації, які безпосередньо позначаються на економічній, політичній, технологічній та культурній інтеграції країн світу, опосередковано впливають на структурні та просторові зміни регіональних та національних СО. Саме зазначені вище сфери суспільного виробництва висувають нові вимоги до професійної і духовної підготовки людей. І СО повинна відповідно до сучасної ринкової кон'юнктури, задовольняти інноваційні потреби суспільства та окремої особистості. Ці процеси ведуть до трансформації компонентної структури СО (створення віртуальних навчальних закладів), появи нових форм навчання (дистанційне навчання). Але в той же час глобалізація призводить до підпорядкування освіти «...інтересам могутніх іноземних транснаціональних корпорацій, які нав'язують свої стандарти навчання, свою мову спілкування, не рахуючись з національними особливостями, витісняють національні мови - носіїв самобутніх культур» [23, с. 26]». Отже, процеси глобалізації та інтернаціоналізації спричиняють більше опосередкований ніж прямий вплив на функціонування національної та регіональної СО і мають, як позитивні, так і негативні аспекти.

Суттєвий вплив на розвиток, організацію і функціонування СО здійснюють внутрішні чинники, які можна поєднати у наступні блоки:

- історичні;
- демографічні;

- економічні;
- інституціональні;
- соціальні;
- природні.

Кожний із цих блоків складається з групи чинників, які прямо або опосередковано позначаються на функціонуванні СО, характеризуються конкретними ознаками свого впливу.

Сучасний стан СО Одещини, її функціональні та просторові особливості тісно пов'язані з історією заселення та освоєння Новоросії. Пройшовши ряд історичних етапів політичного, економічного, соціального, культурного та духовного розвитку, на території регіону сформувалась певна мережа НЗ, які відповідали потребам суспільства в конкретний історичний проміжок часу. Без аналізу історичного минулого інколи важко або навіть неможливо пояснити сучасний стан розвитку СО, її просторову організацію, зробити прогноз на майбутнє. Таким чином, історичні чинники безпосередньо впливають на компонентну, територіальну та функціональну структуру СО.

Вагомий вплив практично на всі аспекти функціонування СО здійснюють демографічні чинники, які, враховуючи їх визначальну роль для СО, ми виділили в окрему групу. Основним об'єктом, на який спрямована діяльність СО, виступає населення, яке є споживачем освітніх послуг. Від багатьох демографічних показників безпосередньо залежить просторова організація СО та мережа НЗ. Безпосередньо на функціонування СО впливає народжуваність, смертність та природній приріст, від яких, у підсумку, залежать чисельність населення території та майбутній контингент учнів і студентів у НЗ. Вікова та шлюбно-сімейна структура населення також впливають на кількісні параметри СО, в тому числі і на відтворення населення в майбутньому. Вплив на функціонування СО здійснюють і механічний рух та щільність населення, показники дитячої смертності тощо. Демографічні чинники є визначальними для формування та функціонування НЗ переважно допрофесійної освіти – дошкільної та загальної середньої. Менше вони

впливають на підсистему професійної освіти. На нашу думку, формування контингенту студентів ПТНЗ та ВНЗ зумовлено попитом населення на здобуття професійно-технічної і вищої освіти та престижем НЗ.

Значну дію на СО спричиняють економічні чинники, від яких залежить цілий ряд аспектів її ефективного функціонування. СО відноситься до сфери нематеріального виробництва, тож рівень її фінансування залежить від наповнюваності державного бюджету – ключового джерела надходжень фінансових ресурсів. Головними джерелами бюджетних надходжень виступають суб'єкти матеріального виробництва. Таким чином, фінансування СО практично прямо залежить від ефективного функціонування саме галузей цієї сфери. В той же час СО також впливає на процеси, які підвищують ефективність виробництва – через рівень та якість професійної підготовки робітників, створення інновацій тощо. Певний вплив на функціонування СО здійснюють і такі економічні показники, як доходи та витрати домогосподарств, заробітна плата населення, структура господарства регіону, зайнятість населення, попит на робочу силу та інші. Крім того галузева структура суспільного виробництва визначає потреби професійної підготовки трудових ресурсів і таким чином впливає на мережу НЗ у регіоні.

Зміни в освітньому законодавстві також впливають на функціонування СО, як на національному так і на регіональному рівнях. За роки незалежності в Україні було створено практично нове законодавство про освіту. Зміни, передбачені в ньому, торкнулися всіх освітніх підсистем і безпосередньо вплинули переважно на якісні характеристики СО. Детальніше вони проаналізовані у подальшій моїй роботі(дипломній).

Серед соціальних чинників суттєвий вплив на функціонування СО зумовлює рівень розвитку соціальної інфраструктури, до якої нами віднесені такі показники, як забезпеченість регіону бібліотеками, книжковими фондами, культурно-мистецькими закладами, інформаційно-довідковими центрами, фізкультурно-оздоровчими закладами, навчально-видавничими центрами, науково-дослідними лабораторіями та інститутами, закладами громадського

харчування тощо. Важлива роль в організації навчально-виховного процесу також належить закладам та установам медичного обслуговування, які надають первинну медичну допомогу суб'єктам навчання безпосередньо у НЗ та здійснюють регулярні медичні огляди учасників навчально-виховного процесу з метою попередження захворювань. Однією з важливих умов ефективного функціонування СО є належне матеріально-технічне забезпечення НЗ засобами, які залучаються до навчально-виховного процесу та проведення науково-дослідної роботи (навчально-методичні посібники, наочні матеріали, меблі для НЗ, мультимедійна, комп'ютерна та оргтехніка тощо). З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій зростає роль і таких соціальних показників, як забезпеченість НЗ комп'ютерами та доступ суб'єктів навчання до глобальних інформаційних мереж. Також до групи соціальних чинників впливу на СО регіону варто віднести забезпеченість населення підприємствами торгівлі, які впливають на організацію навчального процесу через реалізацію товарів, необхідних для навчання окремої людини (начальна література, електронні підручники та атласи, канцелярське приладдя, комп'ютерна техніка, програмне забезпечення тощо), і – торгових точок з продажу одягу та взуття.

До соціальних чинників впливу на СО, на нашу думку, варто відносити також і транспортну мережу, яка визначає доступність до НЗ різного рангу для населення.

Опосередкований вплив на мережу НЗ та їх просторову організацію здійснюють природні чинники, серед яких варто відзначити рельєф, кліматичні та гідрологічні умови території. Саме ці фактори природного середовища впливають на особливості освоєння території, конфігурацію забудови населених пунктів, транспорту доступність населення до освітніх закладів, розташованих на певній території, кількість та щільність населення тощо.

Всі перелічені чинники одночасно впливають на формування та функціонування регіональної СО, але їх вплив різний за характером, наслідками, інтенсивністю.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ОСВІТИ СНЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ

2.1. Просторово-часова та функціональної структура регіональної системи освіти та кадрове забезпечення освіти Снятинської міської громади

Сучасна СО України представляє собою складну суспільну систему, що складається з декількох великих взаємоузгоджених підсистем з відповідною історією розвитку і реформування. Кожна з підсистем і їх ланки пройшли свій шлях становлення. З розвитком її підсистем вдосконалювалась вся СО, одержуючи все більшу цілісність.

В умовах переходу до інформаційного суспільства, який відбувається на тлі глобалізації загальносвітового цивілізаційного розвитку, СО мусить відповідати нинішнім викликам соціуму. Швидке старіння знань, стрімкий розвиток техніки та технологій, широке запровадження інновацій практично у всіх сферах людської діяльності сприяли виникненню нової концепції розвитку освіти, яка відома нам як «освіта протягом всього життя». Реалізація цієї концепції передбачає створення єдиної системи безперервної освіти, головним суб'єктом якої виступає окрема особистість. У нинішніх умовах особливого значення набуває внутрішньо-орієнтована адаптивність СО, її здатність задовольняти запити не тільки суспільства, а й окремої особистості.

Система безперервної освіти включає всі взаємопов'язані підсистеми державної, муніципальної і приватної освіти, самоосвіту, органи управління освітою та допоміжні установи і заклади, які утворюють освітню інфраструктуру. Її головними підсистемами є дошкільна, загальна середня, позашкільна, професійно-технічна та вища освіта. Виходячи з того, що виявлення специфічних особливостей просторової та функціональної організації кожної з цих підсистем на регіональному рівні, є одним з головних завдань даного дослідження, необхідно розглянути суспільно-географічні

особливості кожної підсистеми з урахуванням її місця і ролі в єдиній системі безперервної освіти.

Кадрове забезпечення закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) Снятинської міської територіальної громади забезпечують у повній відповідності до вимог чинного законодавства, щодо особливостей функціонування закладів освіти. Станом на 1 вересня 2023 року у 18 закладах загальної середньої освіти працює 670 педагогічних працівників (з яких: 534 жінки та 136 чоловіків), що загалом відповідає тільки 98% укомплектованості закладів загальної середньої освіти педагогічними кадрами згідно з ліцензійними умовами.

На початок вересня освітній процес забезпечували: 53 – педагоги керівного складу; 490 – вчителів; 8 – соціальних педагогів; 13 – практичних психологів; 57 – асистентів вчителя; 17 – педагогів-організаторів; 32 – вихователі, які не викладають предмети в закладах освіти та 39 – сумісників.

Із загальної кількості педпрацівників:

- **мають освітньо-кваліфікаційний рівень (освіту):**
- повну вищу – 616 (92%);
- базову вищу – 29 (4,3%);
- неповну вищу – 25 (3,7%).
- **мають стаж педагогічної роботи:**
- до 3 років – 39 (5,8%);
- від 3 до 10 років – 100 (14,9%);
- від 10 до 20 років – 137 (20,4%);
- 20 і більше років – 355 (52,9%).

Якісний склад штатних педагогічних працівників на 01.09.2023 року становить:

- педагогічних працівників з вищою кваліфікаційною категорією – 322 особи (48%);
- педагогічних працівників з першою кваліфікаційною категорією – 101 особа (15%);

- педагогічних працівників з другою кваліфікаційною категорією – 81 особа (12%);
- педагогічних працівників з кваліфікаційної категорією «спеціаліст» – 59 осіб (8,8%).

З них педагогічні звання мають:

- «учитель-методист» – 41 учитель;
- «старший учитель» – 208 учителів.

9 педагогів за вагомий особистий вклад у розвиток освіти України, досягнення значних успіхів у професійній діяльності нагороджені нагрудними знаками “Відмінник освіти України”.

Середній вік педагогічних працівників – 40 років.

Із загальної кількості пенсіонерів – 104.

Кадровий склад закладів дошкільної освіти Снятинської міської територіальної громади

Кадрове забезпечення закладів дошкільної освіти Снятинської міської територіальної громади здійснено у повній відповідності з вимогами чинного законодавства щодо функціонування закладів освіти. У 13 закладах дошкільної освіти працює 326 працівників (з них: 289 жінки та 37 чоловіків), що відповідає 97.2% укомплектованості закладів освіти педагогічними кадрами.

Освітній процес забезпечують 159 педагогів, з них:

- 13 – педагогів керівного складу;
- 110 – вихователів;
- 2 – вихователі-методисти;
- 6 – практичних психологів;
- 1 – соціальний педагог;
- 11 – асистентів вихователя в інклюзивних групах;
- 1 – інструктор з фізкультури;
- 15 – музичних керівників.

Також в закладах дошкільної освіти працює 13 осіб – медичного персоналу та 154 особи – технічного персоналу.

Підвищили кваліфікацію з підтримки дітей з особливими освітніми потребами – 95 працівників.

Із загальної кількості працівників:

- **мають освітньо-кваліфікаційний рівень (освіту):**

- бакалавр, спеціаліст, магістр – 148 (92%);
- базову вищу – 29 (4,3%);
- неповну вищу – 25 (3,7%).

- **мають стаж педагогічної роботи:**

- до 3 років – 39 (5,8%);
- від 3 до 10 років – 100 (14,9%);
- від 10 до 20 років – 137 (20,4%);
- 20 і більше років – 355 (52,9%).

Слід зазначити, що середній вік педагогічних працівників становить 45 років.

2.2. Просторова та функціональна структура дошкільної освіти

Первинною освітянською ланкою є дошкільна освіта. Вона забезпечує загальний розвиток дитини, який слугує фундаментом для набуття навичок та знань з різних видів діяльності, а також закладає базу для подальшого успішного навчання на наступних етапах СО. Сформовані в цей період особисті якості дитини визначають загальний характер її поведінки, ставлення до навколишнього світу та значною мірою впливають на її функціональну діяльність у майбутньому. Дошкільна освіта закладає основи подальшого фізичного і етичного розвитку особистості, її пізнавальні та творчі здібності. Саме ця ланка навчання, на основі диференційованого підходу до кожної дитини, виявляє її природні задатки і здібності, які варто розвивати на наступних етапах освіти та самоосвіти. Таким чином, від якості і доступності

дошкільного навчання багато в чому залежать результати діяльності НЗ наступних підсистем СО і в першу чергу – загальної середньої освіти.

На сьогодні дошкільна освіта України має сформоване законодавче підґрунтя, яке базується на Конституції України і складається з Закону України «Про освіту», Закону України «Про дошкільну освіту» та інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів України, затверджених Верховною Радою. Вона також має розроблений «Базовий компонент» – державний стандарт, де визначено рівень знань, умінь та навичок, життєвих компетентностей, якими повинен оволодіти дошкільник, а також затверджену Концепцію державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2010 року [22, с. 3].

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти та створює належні умови для її здобуття [33, с. 48]. Закон проголошує обов'язковість дошкільної освіти, проте вона має суто декларативний характер, так як обсяг засвоєних дитиною знань і якість дошкільної освіти, здобутої у ДНЗ, у сім'ї та за допомогою фізичних осіб з відповідною педагогічною підготовкою, може суттєво різнитися. Ця обставина ставить у нерівні стартові умови дітей щодо здобуття подальшої освіти. Як свідчить досвід учителів початкової школи, діти, які відвідували ДНЗ, мають кращу освітню підготовку до школи ніж ті, що отримували дошкільну освіту вдома. Таким чином, надання можливості всім особам дошкільного віку, які виховуються вдома, здобути дошкільну освіту хоча б у скороченому варіанті (один рік перед школою) – є нагальною потребою розвитку і дитини, і суспільства [22, с. 3].

У сфері дошкільної освіти функціонують навчально-виховні установи різних організаційних форм. Зокрема, у Законі України «Про освіту» зазначається, що до ДНЗ належать «... ясла, ясла-садки, дитячі садки, ясла-садки сімейного, комбінованого та компенсуючого типу (спеціальні та санаторні), навчально-виховні комплекси, будинки дитини, дитячі будинки сімейного та інтернатного типу, центри розвитку дитини...[107, с. 20]».

Ключовими показниками, що характеризують просторову організацію дошкільної освіти, як на національному, так і на регіональному рівнях є:

- мережа ДНЗ;
- кількість місць у ДНЗ;
- чисельність дітей у ДНЗ;
- охоплення дітей дошкільною освітою;
- кількість педагогічних працівників у ДНЗ та їх якісні характеристики тощо.

У Снятинській міській громаді функціонує 13 дошкільних навчальних закладів, в яких навчається 1452 дошкільнят. Це такі заклади, як:

1. Белелуйський заклад дошкільної освіти “Струмочок”;
2. Будилівський заклад дошкільної освіти “Золота рибка”;
3. Вовчківський заклад дошкільної освіти «Малятко»;
4. Джурівський заклад дошкільної освіти “Теремок”;
5. Задубрівський заклад дошкільної освіти “Тополька”;
6. Завальський заклад дошкільної освіти “Вербичка”;
7. Княженський заклад дошкільної освіти “Джерельце”;
8. Новоселицький заклад дошкільної освіти “Світлячок”;
9. Підвисоцький заклад дошкільної освіти “Пролісок”;
10. Попельниківський заклад дошкільної освіти “Сонечко”;
11. Стецівський заклад дошкільної освіти “Веселка”;
12. Снятинський заклад дошкільної освіти “Золотий ключик”;
13. Хутір- Будилівський заклад дошкільної освіти “Дзвіночок”.

Всі ці заклади функціонують в громаді на високому рівні, здійснюючи свої повноваження відповідно до нормативно-правових актів.

2.3. Просторово-часова та функціональна структура загальної середньої освіти

Наступною ланкою системи безперервної освіти є загальна середня освіта. Саме на цьому етапі життя у підлітків формуються важливі соціально-значущі

компетенції, необхідні для подальшого дорослого життя, формується майбутній громадянин України.

Відповідно до Конституції України (стаття 53) повна загальна середня освіта є обов'язковою для всіх громадян держави [26, с. 22]. Ця норма прописана й у законі України «Про загальну середню освіту» (стаття 3), де загальна середня освіта визначається «...обов'язковою основною складовою безперервної освіти»

[33, с. 82]. Відповідно до національного законодавства «...систему загальної середньої освіти становлять: загальноосвітні навчальні заклади всіх типів і форм власності, у тому числі для громадян, які потребують соціальної допомоги та соціальної реабілітації, навчально-виробничі комбінати, позашкільні заклади, науково-методичні установи та органи управління системою загальної середньої освіти, а також професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II р. а., що надають повну загальну середню освіту» [33, с. 82-83]. Просторово-часова і функціональна структура ПТЗН та ВНЗ I-II р. а., які також надають загальну середню освіту, розглянута у наступних підрозділах.

На сьогодні загальна середня освіта України має сформовану законодавчу базу, яка складається з Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів України [33, с. 81], а також «Державного стандарту загальної середньої освіти», у якому визначені «...державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл на рівні початкової, базової і повної загальної середньої освіти та гарантії держави у її досягненні [33, с. 103].

Ключовими показниками, що характеризують просторову організацію загальної середньої освіти, як на національному, так і на регіональному рівнях є:

- мережа ЗНЗ;
- чисельність учнів у ЗНЗ;
- чисельність учителів у ЗНЗ;
- охоплення дітей середньою освітою;

- випуск учнів ЗНЗ тощо.

Основним типом ЗНЗ виступає школа. З 1 вересня 2001 року в Україні розпочався перехід до 12-річної середньої загальної освіти, яка будується за триступеневим принципом: початкова, базова загальна та повна загальна середня освіта.

На відміну від дошкільної освіти, мережа *загальноосвітніх закладів* громади більш рівномірно охоплює як міську, так і сільську місцевість, хоча і у цій сфері наявні певні проблеми та диспропорції.

На території Снятинської міської територіальної громади станом на 1 вересня 2023 року функціонувало 17 закладів загальної середньої освіти, а саме:

1. Вовчківський ліцей імені Василя Равлюка;
2. Джурівський ліцей;
3. Долішньозалучанський ліцей імені Яреми Гояна;
4. Задубрівський ліцей імені Богдана Ступарика;
5. Княженський ліцей;
6. Підвисоцький ліцей;
7. Попельниківський ліцей;
8. Прутівський ліцей імені Володимира Самійленка;
9. Снятинський ліцей імені Василя Стефаника;
10. Снятинський ліцей імені Михайла Бажанського;
11. Снятинський ліцей «Інтелект»;
12. Снятинський ліцей імені Антона Лотоцького;
13. Стецівський ліцей;
14. Устянський ліцей імені Євгена Грицяка;
15. Будилівська гімназія імені Володимира Хроновича;
16. Видинівська гімназія імені Ігоря Беци;
17. Завальська гімназія.

Загалом в ЗЗСО навчається 5216 учнів, які здобувають освіту II та III ступеня. Загалом в громаді діє 14 закладів I-III ступенів та 3 заклади, які I-II ступенів.

2.4 Просторова і функціональна структура позашкільної та професійно-технічної освіти Снятинської міської громади

Важливе місце у системі освіти займає підсистема ПТО, яка є фундаментом не тільки для науково-технічного та соціально-технологічного розвитку суспільства, а й основою вдосконалення суспільного виробництва в цілому. ПТО спрямована не тільки на здобуття фахових компетентностей громадянином, а й на розвиток його професіоналізму, професійної культури особистості.

Підсистема ПТО надає можливість особам, які її здобувають, одночасно з набуттям професії отримати повну загальну середню освіту, яка здійснюється у ПТНЗ «...за денною, вечірньою (змінною), очно-заочною, дистанційною, екстернатною формами навчання, з відривом і без відриву від виробництва та за індивідуальними навчальними планами» [33 с. 158-159].

На сьогодні ПТО України має сформовану законодавчу основу, яка ґрунтується на Конституції України і складається з Закону України «Про освіту», Закону України «Про професійно-технічну освіту» та інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів України, затверджених Верховною Радою. Законодавством України ПТО визначається як складова СО, яка забезпечує здобуття громадянами професії, допрофесійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників [33, с. 151].

У Законі України «Про професійно-технічну освіту» зазначено, що «...система професійно-технічної освіти складається з професійно-технічних навчальних закладів незалежно від форм власності та підпорядкування, що

проводять діяльність у галузі професійно-технічної освіти..., або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників» [33, с. 151].

Учні та студенти ПТО, відповідно до отриманого ними рівня кваліфікації і складності професії, мають можливість здобути у закладах ПТО освітньо-кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник» або «молодший спеціаліст», в залежності від рівня акредитації закладу [33, с. 159-160]

Наступною ланкою СО виступає підсистема ВО, яка виконує важливі соціальні, економічні, інституціональні та духовні функції у сучасному суспільстві. Вона безпосередньо впливає на формування інтелектуального, наукового та кадрового потенціалу соціуму, забезпечуючи фундаментальну, наукову, професійну та практичну підготовку людини. Головним завданням ВО є всебічний і гармонійний розвиток особистості, створення необхідних умов для розкриття її здібностей, виявлення талантів.

ВО має сформоване законодавче підґрунтя, яке базується на Конституції України і складається з законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та інших нормативно-правових актів прийнятих відповідно до чинного законодавства [33, с. 191].

Підсистему ВО, відповідно до Закону «Про вищу освіту», складають: ВНЗ всіх форм власності, інші юридичні особи, що надають освітні послуги у галузі ВО та органи, які здійснюють управління у галузі ВО [33, с. 203].

Згідно з національним законодавством ВО здійснюється на базі повної загальної середньої освіти [33, с. 25]. До ВНЗ, що здійснюють підготовку за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст», можуть прийматися особи, які мають базову загальну середню освіту (стаття 42 Закону «Про освіту»).

Структурними елементами ВО, відповідно до Закону «Про вищу освіту», виступають освітні й освітньо-кваліфікаційні рівні (стаття 6.), які зображені на рисунку 2.9.

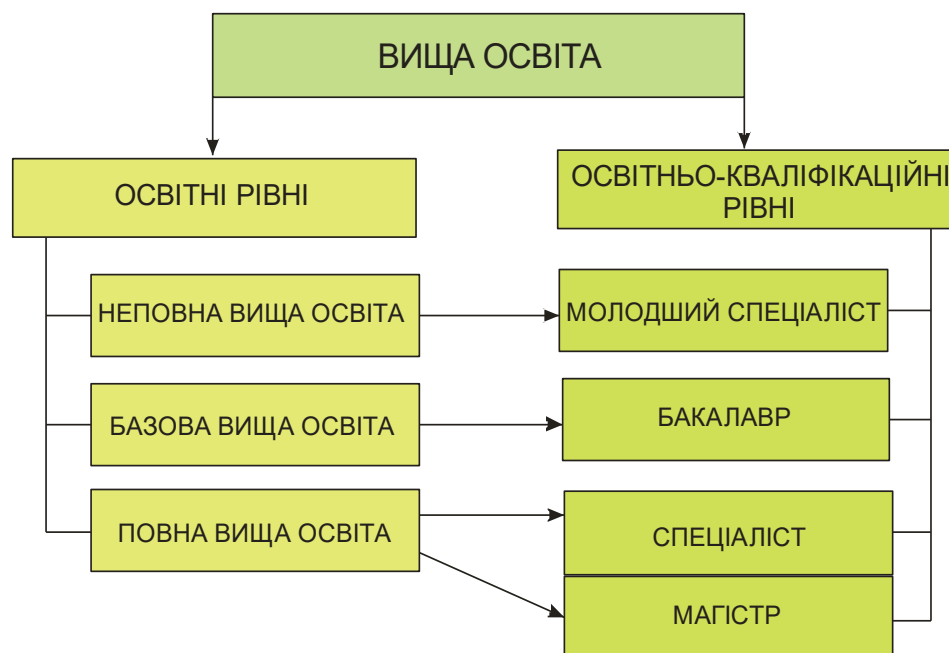

Рис. 2.9. Структурні елементи вищої освіти (побудовано за даними [33])

Отримання відповідного освітнього рівня ВО та здобуття певного освітньо-кваліфікаційного рівня забезпечують ВНЗ до яких відносяться технікуми (училища), коледжі, інститути, консерваторії, академії, університети та інші НЗ. Основними напрямками діяльності ВНЗ, відповідно до Закону «Про освіту» є:

- підготовка фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів;
- підготовка та атестація наукових, науково-педагогічних кадрів; науково-дослідна робота;
- спеціалізація, підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів;
- культурно-освітня, методична, видавнича, фінансово-господарська діяльність, виробничо-комерційна робота та здійснення зовнішніх зв'язків [33, с. 27].

У відповідності до чинного законодавства, для ВНЗ встановлено чотири рівні акредитації – від I до IV (рис. 2.10.). Вони здійснюють підготовку фахівців за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем, в залежності від наявного р. а. Навчання у ВНЗ може здійснюватися за денною (очною), вечірньою, заочною, дистанційною формою та екстернатом [33, с. 236].

Важливим принципом здобуття ВО є принцип наступності, який базується на поетапному отриманні особою певних освітніх рівнів, починаючи з неповної вищої освіти, який забезпечують ВНЗ I-II р. а.

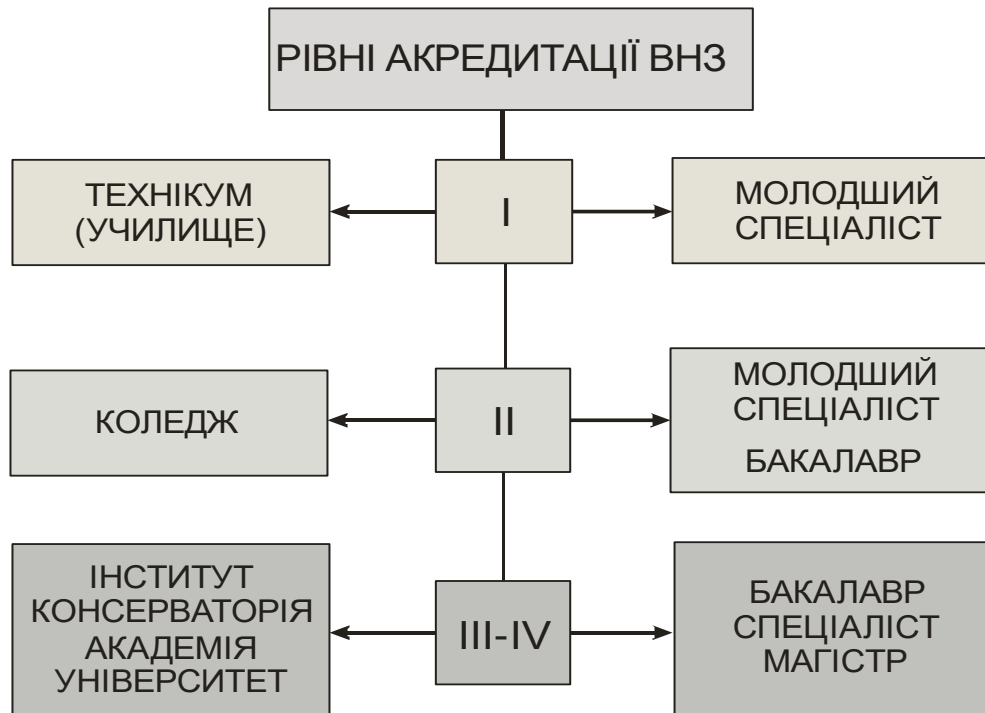

Рис. 2.10. Рівні акредитації ВНЗ та відповідні освітньо-кваліфікаційні рівні (побудовано за даними [33])

До ВНЗ I-II р. а. відносяться технікуми (училища), коледжі та інші прирівняні до них ВНЗ. Вони проводять освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям неповної ВО і базової ВО за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст» та «бакалавр».

До ВНЗ III-IV р. а. відносяться інститути, консерваторії, академії, університети, які забезпечують підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст» та «магістр».

Позашкільна освіта представлена тільки одним закладом - Снятинський центр позашкільної освіти «Сокіл» Снятинської міської ради Коломийського району Івано-Франківської області, який всебічно розвиває обдарованість учнівської молоді.

Вища освіта також представлена тільки одним навчальним закладом - Відокремлений структурний підрозділ "Снятинський фаховий коледж закладу вищої освіти "Подільський державний університет".

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ СНЯТИНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ

Сучасний етап розвитку суспільства висуває нові вимоги до СО, відповідно до потреб інформаційного суспільства. В умовах його формування трансформується і СО. У реаліях сьогодення вона представляє собою систему державних, комунальних, приватних і громадських освітньо-виховних закладів, установ та організацій, які забезпечують єдність, наступність та взаємозв'язок всіх компонентів, ланок і підсистем цілісної СО та задовольняють потреби суспільства і окремої особистості в отриманні професійної підготовки та задоволенні інших освітніх потреб.

Важливим завданням СО є формування та створення умов для всебічного і гармонійного розвитку окремої особистості незалежно від її віку, раніше отриманої професії, місця проживання, але з обов'язковим урахуванням її індивідуальних здібностей, мотивації, інтересів, ціннісних орієнтирів тощо.

Інтелектуалізація суспільства уже сьогодні висуває нові вимоги до професійної підготовки людини, її фахових компетентностей та особистих здібностей. Цей процес буде продовжуватись і у подальшому, вимагаючи від людини отримання нових знань, умінь, навичок протягом всього її свідомого життя. Відповідним чином має реагувати на ці неминучі зміни СО, забезпечуючи потрібний суспільству рівень кваліфікації трудових ресурсів, враховуючи при цьому індивідуальний підхід до кожної людини. Ці потреби особистості може забезпечити тільки гнучка СО, яка має оперативно реагувати на інноваційні зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві. Однак, її консервативність нерідко заважає оперативному реагуванню на новітні виклики інформаційного суспільства, що знижує мобільність та конкурентоздатність населення [10].

Система освіти регіону є невід'ємною частиною національної СО. І без її реформування та удосконалення на державному рівні важко створити

ефективну РСО. Однак, реалії сьогодення вимагають кардинальних якісних структурних змін СО, які б не тільки відповідали сучасним викликам інформаційної цивілізації, а й забезпечили її інноваційний розвиток на найближчу перспективу.

СО є сферою довгострокового вкладення капіталу і зворотній ефект виникає тільки через 15-20 років [44]. Переважна більшість закладів освіти мають державну форму власності. Однак, приналежність СО до сфери духовного виробництва деяким чином обмежує її ефективне функціонування через недостатнє державне фінансування.

проведенні реформування СО варто враховувати дану обставину.

СО є невід'ємною частиною соціуму і саме людина формує запит на освітні послуги, громадську думку про її структуру і організацію. Від чисельності населення певної території залежить кількість НЗ в її межах, територіальна та функціональна структура регіональної СО. Таким чином, реформи СО повинні також враховувати поточну демографічну ситуацію [10].

Неможливо провести ефективне реформування СО і без врахування сучасного стану ринку праці. Не варто витрачати державні кошти на підготовку спеціалістів за тими професіями та спеціальностями, з яких спостерігається надлишок робочої сили. В той же час, поява і розвиток нових видів діяльності, обумовлених інноваційним прогресом суспільства, вимагає від СО підготовки фахівців за новими спеціальностями, за якими спостерігається певний дефіцит спеціалістів на ринку праці.

Для оптимізації функціональних параметрів СО, ми пропонуємо внести окремі структурні зміни до існуючої моделі СО, які, на нашу думку, дозволяють підвищити її ефективність, як на національному, так і на регіональному рівнях (рис. 3.1). Зокрема, ми пропонуємо наступні зміни. Дошкільну освіту населення пропонується розпочинати не раніше ніж з 1-річного, а не двохмісячного віку, так як вікова психологія дітей свідчить про те, що у цьому віці виникає багато труднощів з організацією виховання та навчання немовлят. До цього часу дитина отримує дошкільну підготовку в

домашніх умовах, яка, за бажанням батьків, може тривати до досягнення дитиною п'ятирічного віку. Але останній рік перед школою кожна дитина має пройти дошкільну підготовку у стаціонарних ДНЗ і скласти освітній тест, за результатами якого вона має право продовжити навчання у початковій школі. У відповідності до отриманих результатів у школах варто формувати класи для дітей з різними рівнями знань. Запровадження обов'язкового однорічного навчання у стаціонарних ДНЗ дозволить мати більш підготовлену до школи дитину, а запровадження тестування – дозволить підвищити навчальну мотивацію особистості. Таким чином, загальну тривалість дошкільної освіти пропонуємо встановити на рівні п'яти років.

Тривалість навчання для здобуття початкової загальної та базової загальної освіти ми пропонуємо залишити без змін на рівні 4 та 5 років відповідно. Однак, завершення навчання у початковій школі, на нашу думку, також варто підтверджувати освітнім тестом, результати якого надають право дитині обирати тип навчального закладу для здобуття подальшої освіти. Це може бути звичайна школа або ЗНЗ нового типу – гімназія, ліцей або колегіум, які найбільш вдало забезпечують творчий розвиток особистості.

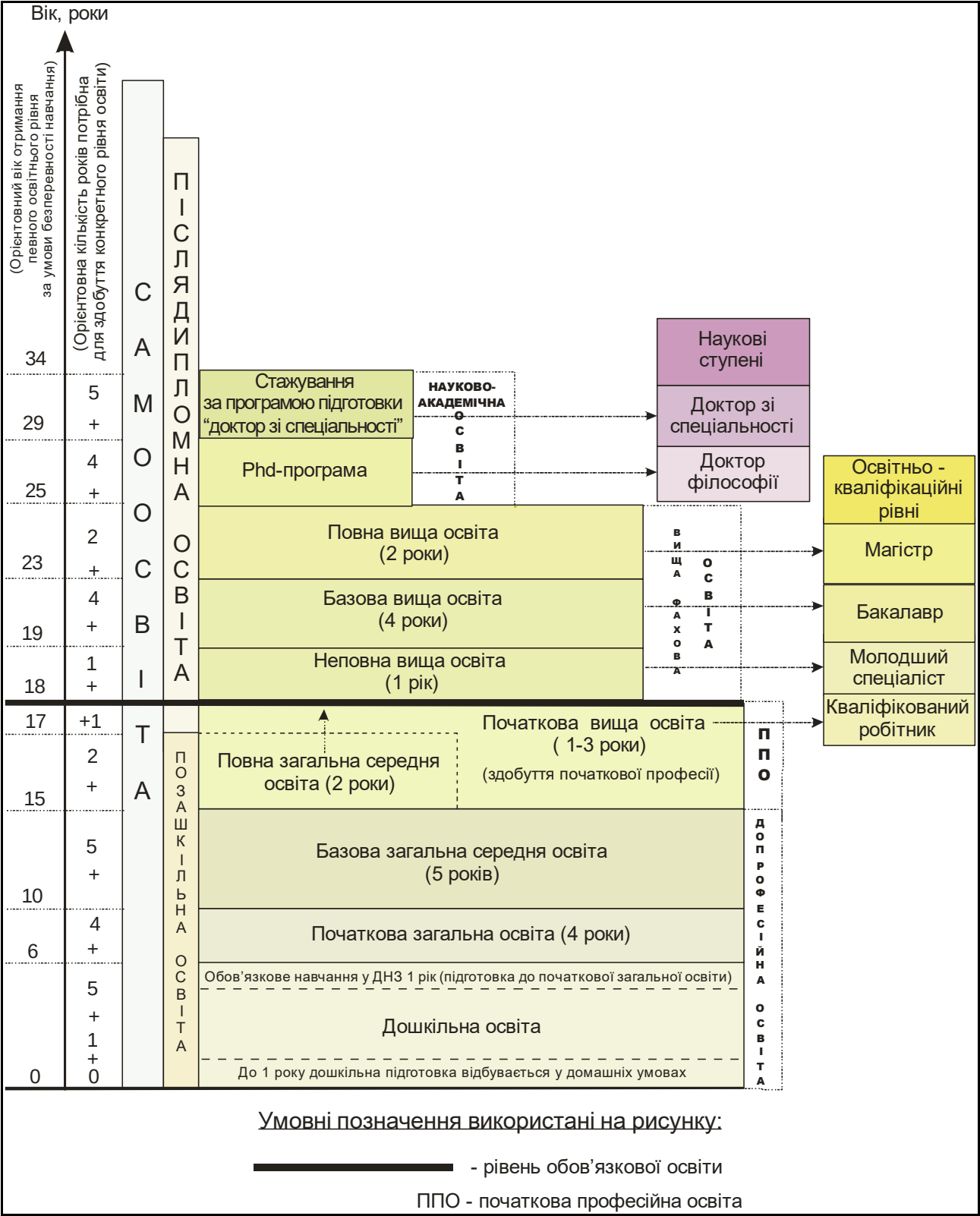

Рис. 3.1. Структурні зміни формальної системи освіти[10]

Отримання базової загальної освіти пропонуємо завершувати письмовим тестуванням, а не екзаменом, як передбачено існуючою моделлю СО, з одержанням свідоцтва про здобуття допрофесійної освіти.

Здобуття повної загальної середньої освіти ми пропонуємо поєднати з отриманням первинної професії, яку можна одержувати у ЗНЗ III ступеня або у ВНЗ I р. а. Також пропонується підняти рівень обов'язкової освіти з повної середньої до початкової вищої. Цю пропозицію ми мотивуємо тим, що формування інформаційного суспільства, яке відбувається в світі та Україні, обумовлене реальним зростанням професійних вимог до трудових ресурсів і потребує більш високого інтелектуального рівня підготовки фахівців. Запропонована інновація передбачає реорганізацію ПТО у ВНЗ I р. а. та обов'язкове отримання певної професії за освітньо-кваліфікаційним рівнем «кваліфікований робітник». Для держави це дозволить певною мірою вирішити проблему забезпеченості ринку праці робітничими кадрами, дефіцит яких з кожним роком зростає, підвищити рівень мобільності робочої сили, забезпечити зростання інтелектуального потенціалу суспільства, а для людини – визначитись зі своїми подальшими життєвими та освітніми пріоритетами.

Подальше навчання передбачає отримання більш високого ступеня професійної майстерності, яким є вища фахова освіта. Вона передбачає здобуття певного рівня вищої освіти за певним фахом, з отриманням дипломів освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста (1 рік), бакалавра (4 роки), та магістра (5-6 років).

Інтеграція України у Європейський освітній простір, яка відбувається у рамках Болонського процесу, вимагає приведення структури національної СО до єдиних європейських стандартів. На нашу думку, це потребує скасування освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст», який існує в Україні з радянського періоду та запровадження єдиного науково-освітнього рівня «магістр».

Серед структурних змін СО також пропонується запровадити більш чіткий розподіл між ВНЗ, які мають вести підготовку фахівців за конкретним

освітньо-кваліфікаційним рівнем. Зокрема, ВНЗ I р. а. готують спеціалістів тільки за освітньо-кваліфікаційним рівнем – «кваліфікований робітник», ВНЗ II р. а. – «молодший спеціаліст», ВНЗ III р. а. – «бакалавр», ВНЗ IV р. а. – «магістр». Відповідно ВНЗ з вищим р. а. можуть здійснювати підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями, які забезпечують ВНЗ нижчого р. а.

Найбільш здібна та талановита молодь, після закінчення магістратури, може продовжити навчання для отримання наукового ступеня «доктор філософії» за програмою Phd-підготовки, отримання якого передбачене Болонською угодою.

Запропоновані зміни щодо функціонування СО, на нашу думку, здатні підвищити ефективність існуючої в Україні освітньої моделі та забезпечити подальший інноваційний розвиток не тільки СО, а й – соціальний прогрес всього українського суспільства.

Проте, створення сучасної моделі СО не обмежується тільки функціональними та інституціональними змінами на загальнодержавному рівні, а також потребує свого удосконалення та оптимізації СО на регіональному рівні.

ВИСНОВКИ

Сучасне українське суспільство переживає достатньо суттєві зміни під впливом світових глобалізаційних процесів, формуючи основи інформаційного суспільства. Важливою умовою його розбудови є перехід до стійкого розвитку, основою якого є формування інтелектуального потенціалу соціуму. Досягнення цієї мети неможливе без розбудови якісно нового рівня системи освіти у відповідності до вимог єдиного світового освітнього простору. Ця обставина спонукає до активізації проведення комплексних наукових досліджень СО, як на національному, так і на регіональному рівнях.

Освітня система в Снятинській міській громаді в Україні є важливим компонентом соціального та культурного розвитку цієї території. Давайте розглянемо загальну структуру освіти в міській громаді:

1. Дошкільна освіта: Снятинська міська громада, ймовірно, має розвинуту мережу дошкільних навчальних закладів (ясла, дитячі садки), які забезпечують передшкільну освіту та підготовку до шкільного навчання.

2. Загальна середня освіта: В межах міської громади існують загальноосвітні школи, де учні можуть отримати повноцінну середню освіту від 5-го до 11-го класу.

3. Професійна (технічна) освіта: Можливо, у місті є професійно-технічні навчальні заклади, які надають практичну та технічну освіту для учнів, готуючи їх до певних професій чи ремесел.

4. Вища освіта: Окрім того, в місті можуть існувати коледжі, училища та інші заклади вищої освіти, де студенти можуть отримати професійну або академічну підготовку після завершення середньої школи.

Також важливо врахувати розвиток цифрових технологій в навчальних закладах, таких як комп'ютерні класи, доступ до Інтернету, впровадження інформаційних технологій у навчальний процес.

Проведений аналіз просторової та функціональної системи освіти Снятинської громади дозволив виявити наступні проблеми її розвитку:

- недостатнє державне фінансування освітньої сфери регіону;

- недосконала просторова структура мережі навчальних закладів;
- надмірно централізована система органів управління закладами освіти;
- низький рівень доступу сільського населення до якісної освіти;
- непропорційність мережі ДНЗ та ЗНЗ у місті Снятин, селищах та сільській місцевості;
- невідповідність обсягів підготовки спеціалістів робітничих професій попиту регіонального ринку праці;
- застаріла матеріально-технічна база у більшості навчальних закладів.

Зазначені вище проблеми суттєво впливають на рівень розвитку регіональної системи освіти Снятинської громади і мають різний ступінь прояву у межах локальних (районних) СО.

Для подолання проблем розвитку освітньої мережі Снятинської міської громади були розроблені наступні завдання:

- ✓ забезпечення реалізації на території громади державної політики у сфері освіти, молодіжної політики та спорту;
- ✓ забезпечення розвитку системи освіти з метою формування гармонійно розвиненої, соціально активної, творчої особистості;
- ✓ створення умов для здобуття громадянами дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної освіти відповідно до освітніх потреб особистості та її індивідуальних здібностей і можливостей, забезпечення соціального захисту учасників освітнього процесу в закладах освіти Снятинської міської територіальної громади;
- ✓ забезпечення розвитку освітнього, професійного потенціалу з урахуванням національно-культурних, соціально-економічних особливостей розвитку міської територіальної громади. Сприяння проведенню експериментальної та інноваційної діяльності в освітньому процесі закладів освіти;
- ✓ проведення роботи, спрямованої на виявлення, підтримку і розвиток обдарованих дітей, а саме проведення олімпіад, спортивних змагань, конкурсів, турнірів, виставок та інших заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Oliinyk Y. Educational complex of the Herson area: the current state and prospects of development [Електронний ресурс] / Y. Oliinyk, T. Nych // Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Geography. – 2019. – № 74. – С. 23–29. – Режим доступу: <https://doi.org/10.17721/1728-2721.2019.74.5>
2. Zayachuk M. D., Kostashchuk I. I., Darchuk K. V., Bilous Yu. O. Geoinformation technologies as a basis for research of the optimal location of general secondary education institutions (on the example of Chernivtsi city territorial community). *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. Dnipro, 2021. Vol 30 № 2. P. 389-401. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/874>
3. Афоніна О. О. Територіальна структура освітнього комплексу Чернігівської області / О. О. Афоніна // Наукові записки СумДПУ ім. А.С. Макаренка. – 2011. – № 2. – С. 96–103.
4. Байназаров А. М. Освітній комплекс України: динаміка рівня освіти населення в регіонах країни / А. М. Байназаров // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць. – 2009. – № 7. – С. 140–144.
5. Білоус Ю. О. Територіальні особливості формування мережі загальноосвітніх закладів Чернівецької області. Географія в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: 85 років - досягнення та перспективи (GTSNU) : матеріали міжнар. науково-практ. конф., присвяченої 85-річчю географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, 30-31 березня 2018 р. Київ : Прінт-Сервіс, 2018. С. 302-304. URL: http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Zbirnik_GEO-85.pdf#page=302
6. Білоус Ю.О. Територіальна організація закладів позашкільної освіти Чернівецької області. Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м.

Чернівці, 7-9 травня 2020 р.. Чернівці: Видавничо-полігр. підпр. «МІСТО», 2020. С 159-162. URL: <http://geo.chnu.edu.ua/res//geo/1/konfer/tezu%2007-09.05.2020.pdf>

7. Білоус Ю. О. Територіальна структура загальноосвітнього простору: суспільно-географічні аспекти та оцінка якості знань (на прикладі Чернівецької області) : дис. ... д-ра філософії в галузі природничі науки: 103. Чернівці, 2021. 264 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1wvk6UEL4LrT5h4_C_ENuWiFVNtz1xyD9/view.

8. Грицько Т. В. Територіальна організація освітнього комплексу Херсонської області [Електронний ресурс] / Тетяна В'ячеславівна Грицько // Наукова думка сучасності і майбутнього" : Матеріали XXVII всеукр. практ.-пізнав. конф.". — Режим доступу: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/57-dvadtsyat-soma-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/710-teritorialna-organizatsiya-osvitnogo-kompleksu-khersonskoji-oblasti>.

9. Децентралізація в Україні. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua>.

10. Загальна середня освіта в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / Я. Б. Олійник та ін. *Географія та туризм*. 2017. № 40. С. 131–137.

11. Закон України "Про освіту" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

12. Заячук О. Г. Територіальна організація загальноосвітніх навчальних закладів Чернівецької області. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Л. Українки. Серія: Географічні науки. 2009. № 8. С. 116–120.

13. Заячук О. Г. Територіальна організація освітньо-виховного комплексу Чернівецької області : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геог. наук : [спец.] 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» /

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича НАН України. Чернівці, 2011. 20 с.

14. Заячук О.Г. Функціонально-компонентна структура освітньо-виховного комплексу Чернівецької області / О.Г. Заячук // Історія української географії : всеукр. наук.-практ. часоп. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – Вип. 15. – С.92-94.

15. Заячук О. Методика та методи суспільно-географічного дослідження територіальної організації освітньо-виховного комплексу обласного регіону. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки*. 2013. № 16. С. 132–137.

16. Корнус А. Територіальна організація соціальнокультурного обслуговування населення Сумської області / А. Корнус, О. Корнус [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/>.

17. Корнус О. Суспільно-географічний аспект розвитку дошкільної освіти в Сумській області. *Часопис соціально-економічної географії*. 2012. 12 (1). С. 111–118.

18. Корнус О. Г. Загальноосвітній комплекс Сумської області. *Регіон – 2007: суспільно-географічні аспекти* : міжнарод. наук.-практ. конф. студ., аспір. та молодих вчен., м. Харків, 18–19 квіт. 2007 р. Харків, 2007. С. 62–66.

19. Відділ освіти, молодіжної політики та спорту - Снятинської міської ради (sntosvita.gov.ua).

20. Мельниченко Т. Ю. Освітній комплекс України: сучасний стан і напрями удосконалення територіальної організації: автореф. дис... канд. геогр. наук: 11.00.02 / Мельниченко Тетяна Юріївна; НАН України. Ін-т географії. — К., 2005. — 21 с.

21. Мельниченко Т. Ю. Суспільно-географічні основи вивчення територіальної організації освіти. – Київ: Ніка-Центр, 2001. – 90 с.

22. Мельниченко Т. Традиційні і сучасні зв'язки та структура освітнього комплексу України. *Наукові записки Тернопільського*

національного педагогічного університету. Серія: Географія. 2002. № 2. С. 54–60.

23. Мельниченко Т. Ю. Географічна оцінка рівнів розвитку освіти України. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. 2003. № 7. С. 167–171.

24. Освіта України : зб. законів / ред. С. О. Борисенка. Харків : Бурун кн., 2008. 304 с.

25. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва та ін. Київ : «А. С. К.», 2012. 308 с.

26. Пилипенко І. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області) : навч. посібн. / І.П. Пилипенко, Д.С. Мальчикова. – Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2007. – 112 с.

27. Потапова А. Г., Краснопольська Н. В., Барський Ю. М. Модернізація освітнього комплексу Волинської області: монографія. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 118 с.

28. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти : Наказ МОЗ України від 25.09.2020 р. № 2205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20>

29. Симоненко А. М. Суспільно-географічний аналіз освітнього комплексу обласного регіону (теоретикометодологічний підхід) // Наукові записки Вінницьк. держ. пед. ун.-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Географія. - Вінниця, 2008 - Вип. 1. - С. 115-129.

30. Статистична інформація. Головне управління статистики у Івано-Франківській області. URL: <https://ifstat.gov.ua/>

31. Стецький В. В. Освітній комплекс Львівської області: соціально- і економіко-географічні дослідження. – Львів: ЛОНМІО, 1998. – 112 с.

32. Стецький В. В. Система факторів формування та розвитку освітнього комплексу Львівської області. Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. 1998. С. 296–298.

33. Стецький В. В. Соціально і економіко-географічні дослідження регіонального освітнього комплексу (на матеріалах Львівської області): Автореф. дис. ... к-та геогр. наук: 11.00.02 / Львівський державний ун-т імені Івана Франка. - Л., 1999. - 18 с
34. Стецький В. Територіальні освітні системи України. *Географія в інформаційному суспільстві*. 2008. Т. 4. С. 270–272.
35. Топчієв О. Г. Суспільно-демографічні дослідження: методологія, методи, методики : навч. посіб. Одеса : Астропринт, 2005. 632 с.
36. Флінта Н.І. Культурно-освітній комплекс регіону і його територіальна організація (на матеріалах Тернопільської області): дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Наталія Іванівна Флінта. – Київ, 2005. – 197 с.
37. Флінта Н. Територіальна організація культурно-освітнього комплексу регіону. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія*. 2004. № 199. С. 175–182.
38. Флінта Н. Умови і чинники формування і розвитку культурно-освітнього комплексу регіону. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Географія*. 2005. № 2. С. 42–44.
39. Харченко М. О. Формування оптимальної територіальної організації закладів загальної середньої освіти регіонів України : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.05. Дніпропетровськ, 2016. 21 с
40. Хомра О. Освіта населення України: територіальні відмінності й тенденції динаміки. *Географія та основи економіки в школі*. 2005. № 8. С. 35–39.
41. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії / О.І. Шаблій. – Львів : Вид. центр ЛНУ, 2003. – 444 с.

ДОДАТКИ

Закріплені території обслуговування за закладами загальної середньої освіти міста Снятин

Номер території обслуговування	Назва закладу загальної середньої освіти	Території обслуговування (вулиці)
1	Снятинський ліцей імені Василя Стефаника	вул. Богуна вул. Вишніченка вул. Вишнева вул. Д. Галицького вул. Довбоша вул. Миру вул. Мічуріна вул. Молодіжна вул. Садова вул. Нова вул. Хмельницького вул. Чорновола вул. 1 Грудня вул. Польова вул. Черемшини вул. І.Вишенського вул. Горука вул. Шухевича вул. Лукавельського вул. Грушевського вул. Хроновича вул. Вербова вул. Ярова вул. Виноградна * вул. Широка (від №1 - до вул. Пенат вул. Бажанського пров. Бажанського вул. Млинська вул. Сімовича вул. Гоголя вул. Яремчука пров. Гоголя вул. Шевченка № 1-129 та 2-70

КОПІЯ

Начальник відділу загальної,
організаційної, інформаційної роботи
та комунікації з громадськістю

[Handwritten signature]

		вул. Лотоцького вул. Патріарха Володимира вул. Стефаника
2	Снятинський ліцей імені Михайла Бажанського	вул. Широка від вул. Лісна до кінця вул. Лісна вул. Вапняна вул. Київська вул. Завалівська вул. Заводська вул. Букова вул. Листопадова вул. Кулачинська вул. Л.Українки вул. Шевченка № 321 – до кінця та від № 192 – до кінця вул. Берестова вул. Горіхова
3	Снятинський ліцей «Інтелект»	вул. В.Коснятина, вул. Пекарська вул. С.Бандери вул. Стуса вул. Шевченка 131-319 включно та від № 72 до №190 вул. Я.Довгана вул. Героїв Свромайдану вул. О.Плешкан вул. Гірна вул. Валова вул. Джерельна вул. Кардинала Й.Сліпого вул. Кобринських майдан Січових Стрільців вул. Симоненка вул. Франка вул. Андрусика вул. Зелена вул. Набережна * вул. Надпругна вул. Спортова вул. Трудова вул. Річна вул. Берегова вул. Касіяна вул. Микулинська
4	Снятинський ліцей імені Антона Лотоцького	Населені пункти Снятинської міської територіальної громади

Начальник відділу організаційно-інформаційної роботи та комунікації з громадськістю

О. Килиш

**Закріплені території обслуговування в Старостинських округах
Снятинської міської ради за закладами загальної середньої освіти**

№ з/п	Назва закладу загальної середньої освіти	Території обслуговування
1	Вовчківський ліцей ім. В. Равлюка	с. Вовчківці
2	Джурівський ліцей	с. Джурів
3	Долішньозалучанський ліцей ім. Я. Гояна	с. Долішнє Залуччя
4	Задубрівський ліцей ім. Б. Ступарика	с. Задубрівці
5	Княженський ліцей	с. Княже
6	Підвисоцький ліцей	с. Підвисока
7	Попельниківський ліцей	с. Попельники
8	Прутівський ліцей ім. В. Самійленка	с. Прутівка
9	Стецівський ліцей	с. Стецева
10	Устянський ліцей ім. Є. Грицяка	с. Устя
11	Белелуйська гімназія ім. Н. Кобринської	с. Белелуя
12	Будилівська гімназія ім. В. Хроновича	с. Будилів
13	Видинівська гімназія ім. І. Беци	с. Видинів
14	Горішньозалучанська гімназія	с. Горішнє Залуччя
15	Завальська гімназія	с. Завалля, с. Запруття
16	Красноставська гімназія	с. Красноставці
17	Новоселицька гімназія	с. Новоселиця
18	Орелівська гімназія	с. Орелів
19	Потічківська гімназія	с. Потічок
20	Русівська гімназія ім. І. Федорака	с. Русів
21	Хутір-Будилівська гімназія	с. Хутір-Будилів
22	Драгасимівська початкова школа	с. Драгасимів
23	Тулівська початкова школа	с. Тулова
24	Тучапська початкова школа	с. Тучапи

Наданий Тучапська початкова школа
організаційно-інформаційної роботи
та комунікації з громадськістю

